

ARGIA

1982 - Azaroa 21 - XLVgarren urtea 953 zenbakia 75 peza

Jon Aleman:
«Nafarroako
giroa
Iruñeak
aldatu du»

Joxe Azurmendirekin

**ARIZMENDIARRIETA: LANAREN
PENTSALARI**

TeatrEROAK: Haur antzerki
animatzaileentzat ikastaroa

Zenbaki honen 5.000 ale
Gipuzkoako Foru Diputazioaren
kanpainan zabaltzen dira

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta or-emenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

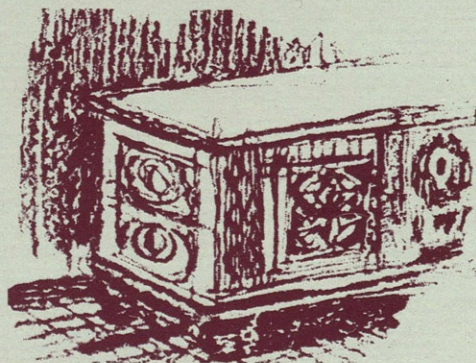
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabili oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baseria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza sailak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, lagun-tza ta babesa.

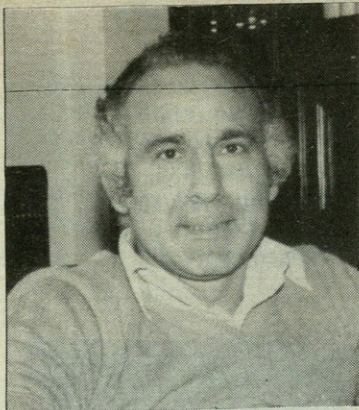
Jakintza sail
ontan ere

lankide zaitugu, Gipuzko-
erriari lagun egin bai diozu.

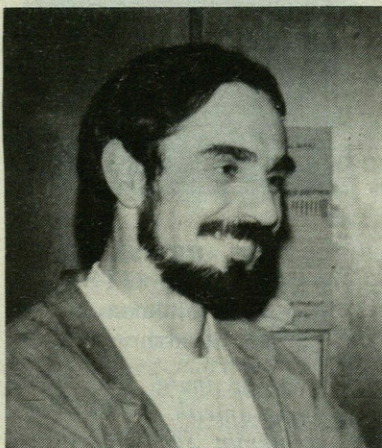
ZU ERE ONTAN LAGUNTZAILLE ZAITUGU

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

Gizarte sailean, Jose Mari ARIZMENDIARRIETaren lanak aztertzen ari den Joxe Azurmendirekin egon da Agiña. Kooperatiben arima kontsideratu ohi den gizonaren nortasun eta idatziaz ikusi dituzte. Ondoan berriz, Hauteskunde hauek BELTZARI sortu dizkioten gogoetak dituzu.

Nafarroak du pisua aste honetan erdiko elkarrizketetan. Zaldubi Azpirozko Zubiri anaiekin egon da, kontu kontari, oraintsu omenaldi bat egin dietelarik. Eta erdian, Nafarroako egoera eta arazoez mintzatu gara JON ALEMANekin. Badu zer kontatua Etxalekuko idazkari den Alemandar honek.

NON-ZER

2. Aste giroa
 4. Joxe Azurmendirekin. ARIZMENDIARRIETA: LANAREN PENTSALARIA.
 8. BELTZA: Hauteskundeak ez dira hain gustokoak izan.
 10. Herriko Plaza.
 12. Sikulusaltsa. Gustatzen al zaizkizu barazkiak?
 15. Larrazkena Xiberoan, A. Sokarrosek kontatua.
 17. Azpirozko itsuak. «Asko maite gaitu herriak». Zaldubi.
 20. Jon Aleman: «Nafarroako giroa Iruñeak aldatu du».
 24. Luma zorrozten: GEXAN LANTZIRI.
 26. «Isilik!» aldizkaria, pedagogia berriak ezagutzeko bide bat.
 28. Literatura. John Dos Pasos. Itziar Gillenea.
 30. Zinema. Passoliniren bizi eta lanak. X. Etxaniz.
 33. Zine kritikak. Itxaro Borda.
 35. Antzerki animatzaileentzat ikastaroa Hondarribian. Esperientzia interesgarri bat. TeatrEROAK.
 38. Jo... Adarra!
 39. Bertsoak. Jose Ramon BILBAO.
- Azkena. Kike.

ARGIA debalde Gipuzkoako Foru Diputazioaren kanpainan

Hilaren 28tik aurrera Gipuzkoako Diputazioak montatutako kanpainarako 5.000 ale erosi dizkigu nahi duenari gero debalde banatzeko, eta horri esker zenbaki honetatik beste hainbat gehiagoko tirada egin ahal izan dugu. Gure esker ona Diputazioari eta on egin dakiela okasio horretaz baliatuko diren milaka irakurle bereziei.

Kultura sailean, Itziar Gilleneak John Dos Pasos literatur gizon ospetsuari errepaso bat ematen dio. Xabier Etxanizek Passolini zinegile hilari, eta TeatrEROAK Hondarribiatik ibili dira, han egin berri den esperientzia bat ezagutuz.

Ohizko beste sailen artean, Luma zorrozten GEXAN LANTZIRI jarri dugu, eta bertso idazten JOSE RAMON BILBAO. Eta azkenekoan KIKE. Ze Kike? Ba... KIKE. Fruituetatik ezagutuko duzue.

ARGIA

Jabéa: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uria, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Astema», Joxe Azurmendi, B. Bakai-koa, «Beltza». R. Castellano, Carlos Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Lizaralde, «Mendiaga», «Murumendi», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Joseba Sarrionandia, «Trikuharri», «Txillardegia», Jon Urrujulegi, «Xinaberri».

Marrazkilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Osetolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behea. DONOSTIA-12.

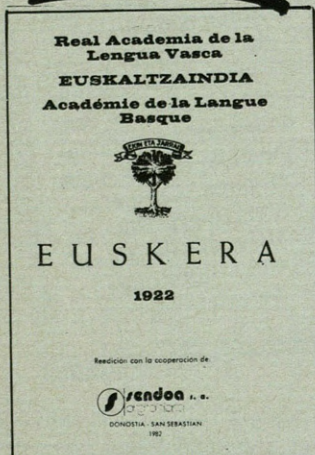
Telefona: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Plz. Lasala, 3 - S. S.

HARPIDE SARIA

Normala	2.500 pta.
Laguntzazkoa	pta.
Estatutik	
kanpo	3.500 pta.
Airez	5.400 pta.
Ale bakarra	75 pta.

LIBURUAK

EUSKALTZAINDIA.
EUSKERA. 1922. SENDOA. 200 pta. 382 orri.

Joan den astean agindu genizuen, kaleratzen dituzten neurrian, astero astero urte bakoitzari dagokion zenbakiaren aurkezpena egingo dizuegu. Aste honetan 1922. urteko bilduma dugu aztergai.

Eta salneurriak liburu edonola erosteko aukerarik ematen ez duenez, inork hanka sar ez dezan banan-banan aipatuko ditugu zenbaki honetan agertzen diren guztiak. Hauexek dira ba gaiak: liburu 4 zati edo liburutan banatua dator. 1. zenbakia euskararen batasunaz ari da bere guztian. Eta zorioneko batasunari buruz egindako hitzaldiek 132 orri hartzen dituzte. Hizlarien artean Campion, Broussain, Larrakoetxea, Anabitarte, Urrutia eta beste asko. 2. zenbakia Euskaltzaindiaren batzarre agiriak, Bizkaiko aditzaren lerrokadak eta Damaso Intza bilatzaile prestuak Nafarroa guztiko aditz batzuren bilduma. 3. ean Intzak ere Nafarroako Burundako aditzaren ikuspegi sakon bat demaigu. Catalunyako fonetikaz Azkuek eta azkenez -BAI eta -EZ hitzen idaztarauak. Azken zatian,

batzarre agiriak, -bai eta -ez aurrean nola idatzen diren eta Azkuek fonetika eta ortografiari buruz idatzitakoa.

XABIER GEREÑO

8 TEATRO LAN

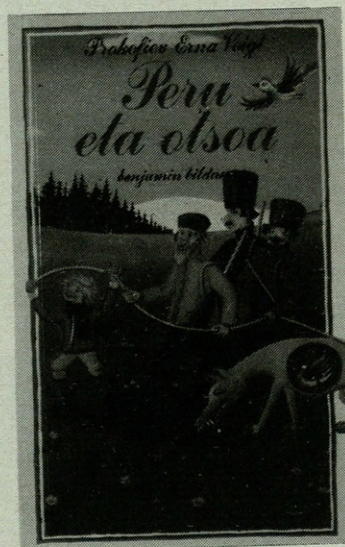
EUSKARA: BIGARREN MAILA

XABIER GEREÑO. 8 TEATRO LAN. Xabier Gereño argitaratzailea. 240 pta. 127 orri.

Ezin esan euskaldunberriek eta bai eta euskal irakurle guztiok ere zenbat zor diogun Bizkaiko idazle emankor honi. Hasera batean bere lana polizi elaberrien arloetatik bazihoan ere, beste alorretan kokatu du bere lana azken urteotan: biografiak, antzertia, eleberria, eta ez polizia mailakoak bakarrik.

Liburu honi gagozkiola, 8 antzerki hauek lehen zituene 9ei eransten zaizkie. Guk bilduma honetako zenbait antzerki irakurri dugu eta zera ateratu dugu: liburu 2. mailarako liburu denez, honen arabera akatsik ikusi dugu. Batetik euskal morfologia eta joskera zenbaitetan ez da egokiena. Eta hitzegin hasiz, euskara arruntaz oso entzuna den zenbait hitz ahaztu eta erdarazkoak aukeratu dituela. Baina beste edozein bezala, baliagarri deritzogu bere lanari, oso gainera. Azkenik antzerkiari berari egingo diogu arreta. Guri oso alaiak eta barreguratsuak egin zaizkigu, eta 8 antzerki ezberdin egiteak

dakarren muga ikusiz politak direla esango dugu. Agian luzeago eta serioago bat egitea hobe litzateke, baina landugabeko irakurleak 8 direla ikusiz aukeran irabazi egiten du.

SERGEI PROKOFIEV. PERU ETA OTSOA. Benjamin bilduma. E.V. 240 pta. 60 orri.

Orpoz ipurdi ari zaigu Kalekumeak kolektiboa Benjamin saila euskaratzen, eta engoitik 6 dira hemen agertzeokak.

Baina gaurko ipuina berezi samarra dela ikusiko duzue. Europa eta mundu guztian hain ezaguna den ipuin hau euskaraz dugu egun. Jakin ez badakizue ere, Prokofiev-en asmoa umeei musikatresnak ezagutu eta bereizten erakustea zen, eta honetarako ipuin xarmagarri hau asmatu zuen. Bertan animaliak dira parte hartzaileak, eta animalia bakoitzari musikatresna bat dagokio. Orkestak jotzen duen arabera animaliak agertzen dira. Oboeak ahatea dakarkigu gogora, tronpak otsoa, fagotak aitona, klarineteak katua, fusilak tinbala e.a.

Erna voigt irudiak ez zaizkigu oso gogozko egin,

agian mugikortasunik gabe, baina hemen inoiz baino gehiago, nork bere gustoa.

Gaur egungo irakaskintzan horrelako pedagogiak ematen dituen fruituak liburu honen baliagarritasunaren lekuko dira.

XABIER KALBO. ESPARTARRAK BORROKAN eta HERENSUGEA ipuinak. Mensajero. GERO. 150 pta. bakoitzak. 32 orri bakoitzak.

Beste urrats bat euskaraz ikasten ari direnen testuingutza murriztean. Bilhoko Mensajero argitaletxeak euskara errazeko ipuin mordoxka bat askatu du plazan. 5 maila direla uste dugun arren, 4 maila besterik ez da kaleratu, eta maila bakoitzetik ipuin bakanen bat, bi bat edo. Aste honetan I. maila dakarkizuegu, pixkana denak izango dituzue gure orritan. Bi ipuin ha: bata erromatar eta espartarren arteko borroketakoa, bestea Arrasate inguruan orain dela gutxi herensuge batek egindako triskantzei buruzkoa.

Ipuin hauek irakaskintza mailan erabiltzeko direnez, alderdi batzuren salaketa egingo dugu. Gaiak astun samarrak egin zaizkigu, eta gertaera gutxi kontatzeko hainbeste irudiri gehiegizko deritzogu. Irakaskintza materiale aldetik testuak soilak eta errepikakorrek ikusten ditugu, ikasleak izango du bai ikasitakoa ipuin hauen bidez sendotu eta sistematizatzerik aditz mailan dagoen errepikaketari begiratu. Hitzekin ez dago arazorik, hiztegi bat agertzen baita ipuin bakoitzean, eta gainera hitzak arruntak eta erabiliak dira, gainera gai herezi bakoitzak eskatzen duen hiztegia kontutan hartzekoa da, ezin direla alegia nahi ditugun hitzak erakutsi gai jakin bati lotzen bagatzaizkio. Herensugea ipuineko iru-

diak heste ipuinekoak baino askoz hiziagoak gertatu zaizkigula esanez bukatuko dugu.

OTSOAREN BIDEA

FEDERICO KRUTWIG SAGREDO
BELATZEN BARATZA SAILA

OTSOAREN BIDEA. FEDERICO KRUTWIG. Belatzen baratza saila. 3. Luis Haranburu editor. 650 pta. 166 orri.

Lanean dihardu dirudienek Krutwig idazle jakintsuak, Haranburu argitaletxeak bi liburu kaleratu bait dizkio oraingo honetan.

Eleherri motz bat da, eta pertsonaia nagusia «Otsoa» deitutakoa edo bere bidaia da. Gizon honek bere aberria aurkitu nahi du. Lurraldearen atzetik doala Tudeskaldera iristen da eta hemen itzultzaile lan bat eskaintzen diote. Onartzen du baina egoeraz asperturik utzi eta Plattenbergera doa. Elaberria hemen bukatzen da gutxi gora behera, ala agian jarraitzekotan dago, hori ez dakigu. Gero, liburuaren beste erdian, garai-karazko hiztegi bat eta hitz dionysikoen zerrenda bat ematen digu. Garaikarazko hainbeste hitz eta nahasketak eta lapurtar klasikoak idazteak guretzat dituen eragozpenak lehendik ere badakizkizue, beraz zuen eskutan uzten dugu auzia. Baina hitza hiztegian bilatzeko ehun edo berrehun aldi irakurketa eten behar

izatea ez zaigu guri oso gozko, gainera idazle eta irakurle arteko komunikazioa hortxatua ikusten dugu. Ez dugu liburu honen kalitatea kritikatu ez baita da hori gure egitekoa, baina lehen aipatutako arazoa larriagoa dela uste dugu.

BAZTANGO TXISTULARIA. Maurizio Elizalde eta Felix Iriarte. «Herriko IZ»-ak argitaratua. Kasetta.

Udaberri aldean plazartu zuen ARGIAk Maurizio eta Felixekin izaniko elkarriketa, eta orain dugu beren lan berri hau dastatzeko aukera. Hobe baita berandu sekula ez baino.

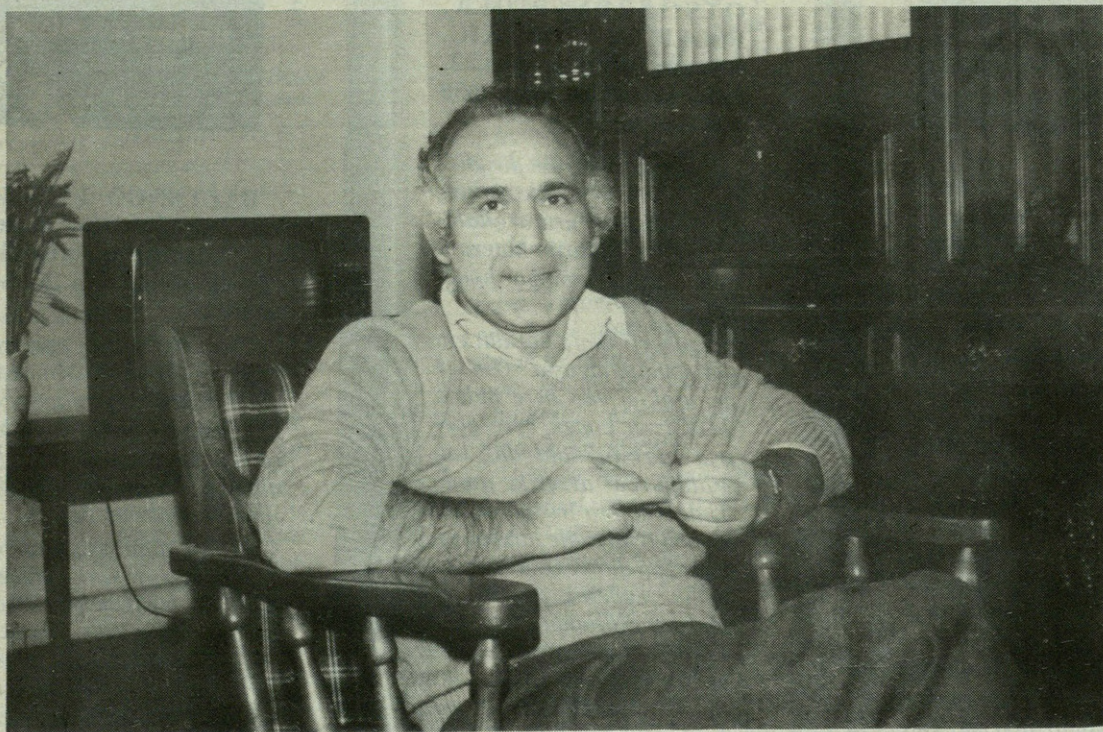
Maite dute txistuzaleek Arizkongo bikote atsegin hau, eta nortzuk diren galdetzen badiezu, txistuzaleei, Euskal-Herriko txistulari-atabali bikote onena direla erantzunen dizute. Eta kaset hau entzunez gero, Mauriziooren bi pieza, bere aitaren bat eta herrikoiak diren sorta bat topatuko dituzu.

Musika herrikoia biltzen IZtarak lan polita egiten ari direla dudarik ez da. Eta kaset hau, bere kategoriagatik eta dokumentu bezala duen garrantziagatik, biziki gomendatu behar dizugu.

Joxe Azurmendirekin

Joxe lanean ito beharrean ari da azken bolada honetan. Lankide Aurrezkiaren enkarguz, Jose Mari Arizmendiarrietaren idazlan guztien sistematizazioa eta azterketa egiten. Dagoeneko, 1.500 orri inguruan dabil mamotretoa. «Tikiagoa nahi niake, hala ere. Langileentzat huen bere lan guztia. Eta Euskal Herrian alor horretan izan dugun pentsalaririk sakonena izan duk dudarik gabe. Langileek eskuratzeko moduko liburu batera ttikitu nahi niake». Baina hain garrantzitsua al zen?

Joxe Azurmendik zehaztu dizkigu on Jose Mariaren nortasun eta pentsakizunak. Ongi papereratuko al genituen. Beti da atsegina Joxerekin solasaldi bat egitea. Areago, Kaja Laboraleko kartealeko argazki haren atzean nolako tipo interesgarria zegoen deskubritzen dizunean.

ARIZMENDIARRIETA: LANAREN PENTSALARI

Mundu guztiak daki, jadanik, Euskal Herrian Jose Maria Arizmendiarrietaren definizioa: euskal kooperatibismoaren sortzaile. Edo sortu ez bazuen ere inspiratu egin zuen.

Apaiz, Markinako Barinaga auzoan jaio zen. Gerran parte hartu

zuen, euskal gudarien artean, eta gerra ostean «trabajadore» zelaietan egon zen. Ondoren, Arrasatera bialdu zutelarik, gazteen heziketaz arduratu zen. Postgerrako Arrasate hartan, gosea eta abar, hartu zuen lan sozialerako joera, eta hasi zen langileen bizimoduaz jabetzen.

«Lehenengo, nonbait, fabriketan sartu nahi izan zituen erreforma sozial batzuk. Ez ahaztu ordea garai hartan sindikatu bertikala besterik ez dagoela, ez langile eskubide, ez greba... Berehala ikusi zuen enpresagizon katolikoak karidade piska bat egiteko prest zeudela, baina ez enpresak erreforma-

tzeko». Harrigarria da, Joxe Azurmendik behin eta berriro dionez, nola saiatzen den hasieratik eta beti Arizmendiarieta giza balioak lanean sartzen.

Orduan, bere kontseilupean hezi diren gazte horiek bildu eta enpresa modelu berri bat eraikitzeari ekiten dio. Ez zuen artean kontzeptu garbirik bere buruan, baina kapitalaren ordeztasuna lanak izango zuen enpresa mota bat nahi zuen egin. Eta horrela iritsi ziren kooperatibetara. «Ikustekoa da gazte haien ekin beharra. Lantegi bat nola eratu ez dakite, zein produkturi heldu ere ez... Lanpara mota bat ekoizteari ekiten diote, eta lankide bat geratzen zaie erreta, hilik, prozesua ongi kontrolatzen ez dutelako. Eta hala ere jarrai».

Guzti horregatik esan daiteke kooperatibismoa Euskal Herrian une konkretu batetik eta baldintza batzuetatik sortu dela, ez ideologiaren batetik-edo. Askok insistitzen omen zuen Arizmendiarietak kooperatibismoa praxiak ezarri behar zuela, oinarri filosofiko batzuen gainean noski. Hori bai: bere ustez Euskal Herriko sozialismo jatorra kooperatibismoa zen. Ez ditu beste formulak ukatzen, baina Euskal langileak beren buruen jabe egiteko bidea kooperatibak dira.

HERRIAN MURGILDUA

Ez zen beti Eliza ofizialarekin oso ongi etorri. «Langileekin askoz hobeto konpontzen zen. Jerarkiarekin nahiko arazo izan omen zituen».

Prestaketa teorikoz behar bada ez zegoen oso jantzia, bestalde. Eta ikasi zuen teologia ere neurri haundi batean «trabajadoreen» zelaietan ikasi zuen. Ezin da ahaztu, gainera, garai hartako apaizek hartzen zuten heziketa izugarri kontserbadorea zela. «Gizon honen haunditasuna, bere idazkietan ikusi ahal izan dudanez, zera zen: gauzak ez zituela dotrina batetik behera ikusten. Alderantziz, bere prozesua bere ingurua erreflejatuz doa».

Emakumeak buruzko bere eritzietan argi nabari da hori. Lehenengo urteetan oso ikuspegi kontserbadorea du: etxean, ama zintzo. Urteekin, emakumea etxeko esklabu bihurtzen dela konturatzen da eta emakumeak ere, pertsona oso izan nahi badu lanera joan behar duela, etxetik kanpora. «Hemezortzi urteko gazteak ikusten zituenean zera honetaz ohartzen zen: ezer gabe etxean zegoen neskak derrigorrez mutil bat harrapatu behar zuela, bere etorkizun guztia hori zela-

ko. Hori gizakia esklabu bihurtzea da». Lanaren eta ikasketaren bidez heltzen dela pertsona osotasunera alegia.

Arizmendiarietak holako asko duela kontatzen digu Joxe Azurmendik. Mao-zalea ere ba omen zen; bibliatxo bat bezala azpimarraturik eta oharrez betea zeukan «Liburu Gorria». Eta hainbat detailetxo. Hala dio Arizmendiarietak pasarte batean: «Badirudi gure herriak jende nagusiarentzat eginak daudela eta umeez ez dela pentsatu txartel batzuk jartzeko baino: Prohibido jugar, Prohibido pisar la hierba, Prohibido...».

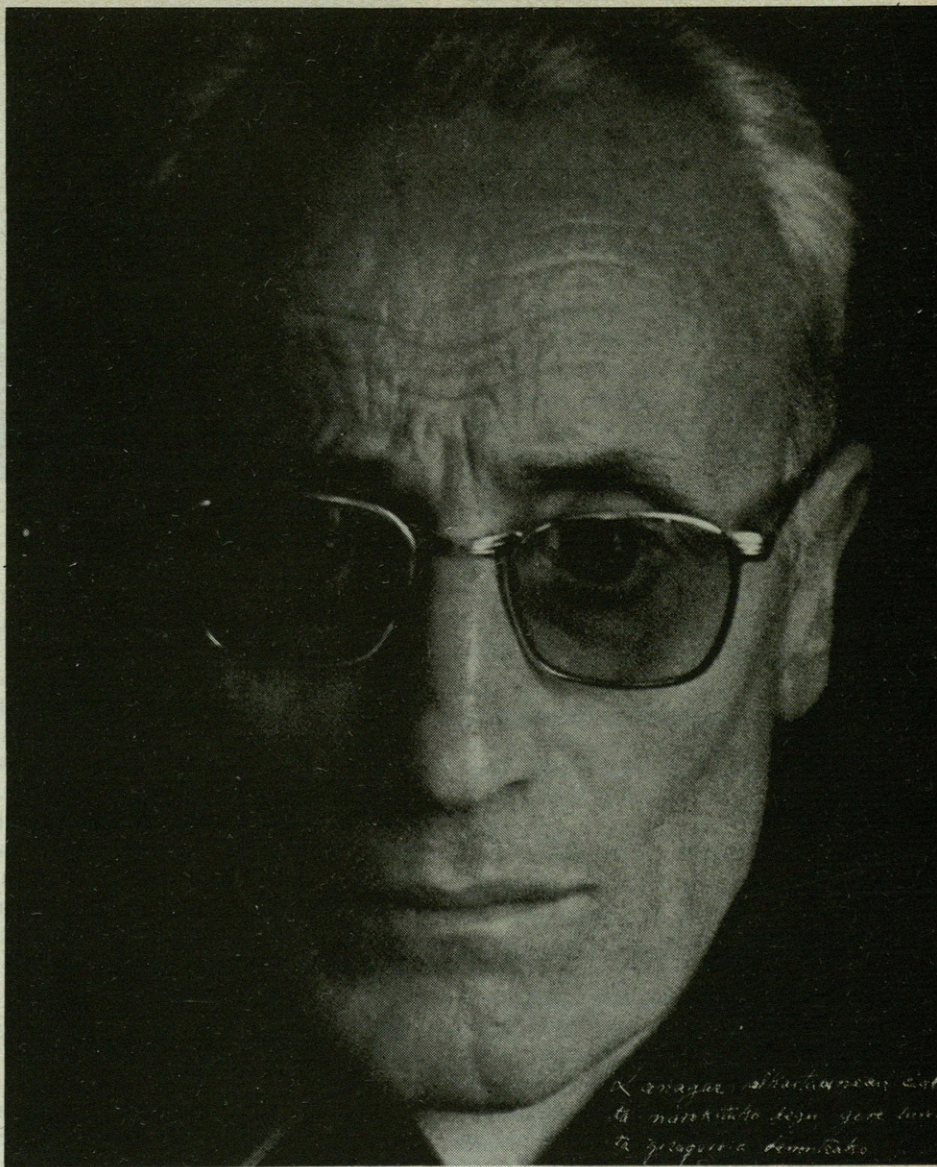
Erretiroari buruz beste hainbeste. Errespetoa eta autoritatea duen gizon bat jubilatzen dute eta egun batetik bestera, erretiroa eman dioteneko, ez du interesik, ez autoritatea moralik, baztertua geratzen da. Horretaz ere bazituen ideiak gure gizonak, ir-

tenbideak bilatu nahian, errespetoan iraun dezaten, eta nolabait produktibo izaten jarraituz, nortasunik galdu gabe.

Umeak berriz, beren eskola urteetatik joan behar dira lanaren munduan murgilduz. Ikastoletako umeei zenbait lan ematea sujerituko du Arizmendiarietak: kale garbitzeko lana hartuaz, adibidez, beste zenbait gizon hobeto dagokion lan garrantzitsuago batean aritu ahal izango litzaiteke, eskolek diru piska bat irabaziko lukete, haurrak eskolaren etorkizuneari arduratuz, eta kaleak garbiago egonen litzaiteke, noski. «Jakina, langabeziaren gaur egungo problematika ez zuen ezagutu».

LANA, GIZONAREN ABERASTASUNA

Bilakaera haundi bat egin zuen.

ikusi dugunez, bere bizitzan zehar Jose Mari Arizmendiarrietak. Baina ardatz baten inguruan beti: lana. Lanegiten da gizona, eta elkartzen da beste batzuekin, lanerako behar diren birtuteak dira azken finean nortasuna egiten dutenak, eta abar. Ideia bera azaldu zuen Euskal Herriari buruz ere: bere lanaren jabe bihurtu behar du, eta hori izanen da bere askatasuna.

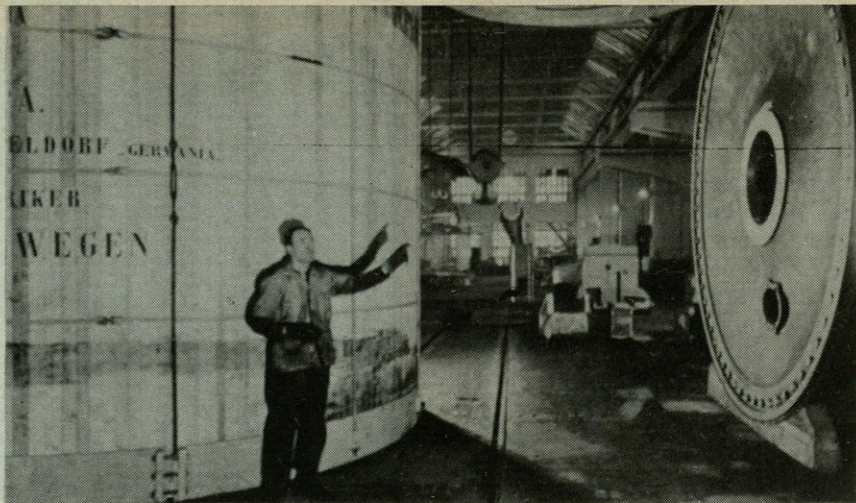
Lanaren arduradun izatea zen beretzat funtsezko. Eta horregatik omen zen sindikatuez nahiko kritikoa: bere ustez XIX. mendean anklaturik geratu den mugimendu bat delako. XIX. mendean langileria ez zen industriaren bultzada aurrera eramateko gai sentitzen; eta gidaritza zera-man burgesia berriz ez zen langileez arduratzen. Sindikatuak, beraz, funtsean erreibindikatio dira huts-hutsean, eskema honek «han goian» beti norbaitek egon behar duela onartzen du.

«Berehala ikusi zuen enpresagizon katolikoak karridare piska bat egiteko prest zeudela, baina ez enpresak erreformatzeko».

Joxe Azurmendik bere idazkiak aztertuz ikusi duenez, sozialismo erreale deitzen den errejimen horretaz ere ez zen asko fio Arizmendiarrietak. «Sozialismo «erreala» dutela diogun herrietan ere lehen esan dugun eskema askorik aldatzen ez delako. Estatua jartzen da gainean; langilea bere lantegian jabe teoriko egin da baina ez da zuzendari bihurtu, langile huts izaten jarraitzen du. Kooperatibismoaren bideak, eta, on Josemariaren ustez, Euskal Herriko sozialismoarenek hola izan behar dute: langileek izan behar dute beren lanaren jabe teoriko, akzionista, eta jostora ere bai».

Hori gero heziketarekin uztartzen du. Eskola behar du langileak bere buruaren jabe izan ahal izateko. Heziketa permanentearen eta langileen «egunera jartzearen» defendatzaile sutua da. Heziketa da askatasunaren oinarri.

Arizmendiarrietak, ikusten den legez, marxistengandik nahiko hurbil du bere lanaren kontzeptua. Areago, Joxe Azurmendiren iritziz, bere jarraera ez da sekula negatiboa Marxen aurrean. Historiaren prozesua zera izango da: gizakia bere lanaren jabe nola egiten den, jabe eta jostora. Jabe

izateko heziketa berri bat beharko da, eta kultura berri bat, kultura proletarioa.

Modelu ekonomikoez ari denean, hala ere, pluralista agertzen zaigu Arizmendiarrietak. Ez du kooperatibismoa gizarte osora zabaltzeko prententsiorik. «Bere ustetan langile askok nahiago dute alokairu baten truke enpresa kapitalistetan lan egitea, komodoagoa delako edo ausartzen ez direlako. Askatasuna nork bere gain kargak hartzea dela esan ohi zuen askotan. Jakina, aukera ekonomikoak giza banakoaren esku uztean, hor agertzen da pertsonalistaren eta marxistaren arteko bereizketaren ondorioak».

PROGRESOAREN DEFENDATZAILE SUTSU

Lantegi txiki batekin hasi ziren. Eta beren esperientzia berrian aurrera zihoazen neurrian, horretxek ematen zion Jose Mari Arizmendiarrietari bere pentsakizunetan aurrerago joateko gaia. Joxe Azurmendiren lana berriz alderantzizkoa izan da: apaizak bere idazkietan utzi dituen gogoeta mugatu eta zehaztatik bere erreflexioaren balio orokor eta unibertsalak ateratzea, sistema filosofikoaren ari askatzea.

Arizmendiarrietak ez du pentsatzen «hura lortzeko ahaleginak egin ditugu eta hau atera zaigu», kooperatibak juzgatzerakoan adibidez. Bere ideia bestelakoa da: printzipio horietara jo nahi dugu (heldutasuna, erresponzabilitatea, duintasuna...) eta bagoaz bidean, bidea eginaz. Ongien aterako dena hau ala bestea izango den ziur jakin gabe, sistema guztiak azkenean entsaio besterik ez bait dira.

Eta hor lotzen da gizonaren progresozaletasun amorratuarekin. «Kate lana», Arrasateko kooperati-

betan eramaten dena, ez bait da kontraesanik ttikiena, bere inhumanokeriaz. «Progresoaren defendatzaile egoskor zen Arizmendiarrietak. Alegia, kosmosak bere legeak dituen bezalaxe, aurrerapenak ere badituela teknika aldetik lege ukaezinezko batzuk. Aurrerapena onartzen bada, beraz, bere lege guztiekin onartzen da, nahiz eta teknologiaren beharrek gizonari indibidualki sakrifizio haundiak eskatu».

Horrek gizona pobretzen duela konturatzen zen, eta baita irtenbideak ere planteatzen zituen. Kate lana ukatzerik ez dagoela eritiz, bere ondorio txarrak borrokatzearekin batera zera zen bere buruhaustea: kateak sortzen zituen lan mekaniko eta inbertsonalak gizakiari kendu eta makinari erantsi behar zitzaizkiola. Baina aurrera jarraitzen du bere gogoetan, eta kate mekanikoaren ondorio kate teknologiko eta zientifikoa datorrela kontziente da Arizmendiarrietak. «Bai, gero eta espezialistago ari da bihurtzen langilea, teknologiak ere berekin dakar esklabutza. Dena dela, kreatibitatea lantzeko posibilitate gehiago ere eskaintzen ditu gaur egun ezagutzen ditugun kate lanek baino».

«Lanaren eta aurrerapenaren kontzeptuetan, Marxen antza haundia zuen».

ERROTIK ABERTZALE

Seminario garaitik landu zuen abertzaletasuna Arizmendiarrietak. Gasteizko apaizgaitegian Barandiaran, Lekuona, eta beste zenbaitek sortu zuten «Kardaberaz» taldeko idazkari izan zen. Talde horretan euskaraz lantzeari-eta lotzen zitzaizkion. «Euskaraz lan politikak badauzka. Bere

Kontsumismoaren aurrean oso kritikoa zela dio Joxe Azurmendik. Baina horrekin batera desarroilo teknologikoaren alde dago, XIX mendeko batek bezala siniesten du aurrerapenean. «Horretan ere oso Marxen antzekoa agertzen zaigu».

Kuriosoa da, dena dela, nola 1968 baino lehenetik ere ekologia aldetiko esijentziak jartzen ari den. Aurrerapenak herriak hondatzen dizkigula, ingurugiroa zaindu behar dela, ibaiak garbitu beharra dagoela. Baina ekologiaren izenean aurrerapenari oztoporik jartzerik ez luke ametituko.

80. hamarkada honetan ezagutzen ari garen debate sakon honek (produktibismoaren kritika, bide alternatiboak, etab.) Arizmendiarieta zaharra «orsaian» ez ote luketen harrapatuko galdetu diogu Joxeri. «Ez dut uste. Izugarri erreflexiboa bait zen. Bere idazkiak ez dira nahiko, noski, gaur eguneko arazo askok ez du horietan argibiderik; hura bere garaiko gizona zen eta begien aurrean ikusten zuenak sortzen zizkion gogoetak idazten zituen».

«Euskal Herria bere lanaren jabe eta zuzendari izaten denean, orduan izango da aske».

euskalkia bizkaiera zenez geroz, bizkaierara itzuli zituen Barbiarren ipuinak. Bere idazkietako asko ere euskaraz daude, eta jakin dudanez ikastolen hasieratan ere han agertzen zaigu. Askok insistitzen zuen, bai, gure hizkuntza lagundu beharraz».

Baina bere bidea ez da sekula espreski politikoa. Bere garaiko apaiz on bat denez, ez du ahazten berari ez dagokiola politikan sartzerik. Politikoez, antza denez, deskonfiantza haundi bat zuen gainera. Arizmendiarentzat lana da gure askatasunaren kakoa: Euskal Herriko langilea bere lanaren jabe eta arduradun egiten den neurrian askatuko da.

Ezin da ahaztu, bestade, ETA izenaren inguruan sortu zen mugimendu guzti hura oso gertuan ikustea egokitu zitzaiola Arrasateko apaiz izanik. Joxe Azurmendik, bere idazkiak aztertzean, zerbait ikusiko zuen. «Hala-ko zerbait esatera dator: batera edo bestera Euskal Herrian mugimendu batzuk sortzen ari dira, herriari bultzatzeko, eta bere buruaren jabe izan dadin; kooperatiba mugimenduak ez du ahaztu behar bera ere mugimendu

herrikoi bat dela eta beste mugimendu guztiekin elkartu behar duela, guztion artean Herri bat egiteko».

On Jose Maria, jakina, ez da biolentziaren partaide. Bere aukeratik biolentzia ezin da onartu, eta gure askapena biolentziatik etor daitekeenik ere ez du uste, lanetik eta langileen burujabetasunetik baino. Biolentzia «venga de donde venga» kondenatzea ere, ordea, ez du onartzen. Bortxaz egiten duen gogoeta kapitalismoaz egiten duenarekin uztartzen du. Kapitalismoa inhumanoa da, lapurra, eta gizakiaren desarroilorik ez du uzten. «Biolentziaren %90 gutxienez kontrailaultzailea dela garbi esaten du, eta biolentziaren sortzaile beraz kapitalismoa da. Eta hainbeste aipatzen den %10 hori dela hain zuzen ere justifikagarriena».

Kooperatibismoa eta biolentzia ezin dira ezkondu. Baina besteren batek bere bidea hortik ikusten badu, horri ezetz esatea ere oso zaila dela badaki Arizmendiarietak. «Hor ere pluralista agertzen zaigu: geroa aseguratuko duen formula bakar batik ez dago, eta formula ezberdinak probatuz joan behar da, denen artean elkartzuz. Biolentzia, orduan, berak dituen printzipioengatik onartu ezin badu ere, egon liteken aukera bat dela aitortzen du. Nola esaten da zenbaitek jarrera ambiguo bat daukala? Hori da argi eta garbi Arizmendiarietarena».

PENTSALARI SAKONA

Iritsi den lekuraino, Arizmendiarieta irakurtzetik baino areago gogoetatik heldu dela gorago esan dugu. Hala ere, eta Joxe Azurmendi-

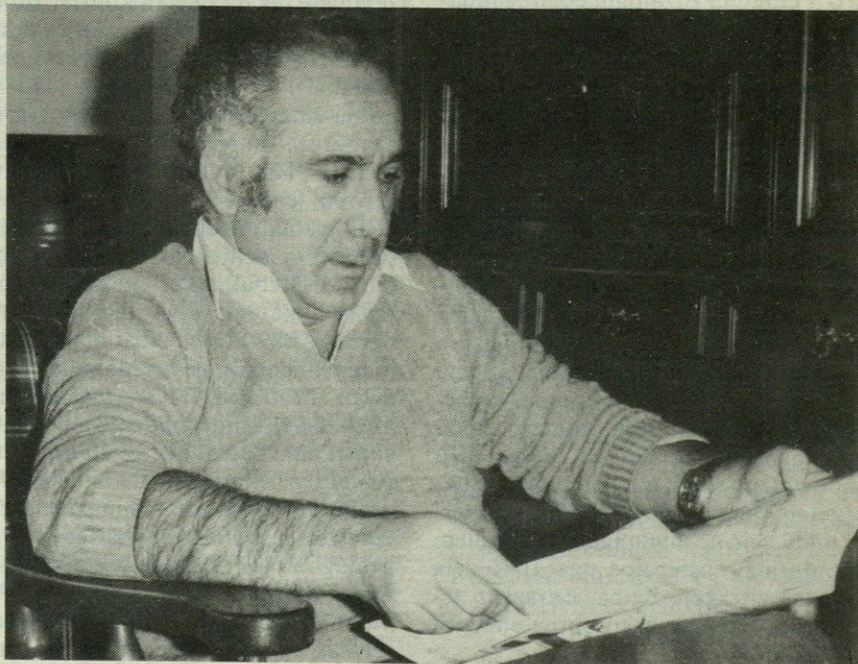
ren lana bere filosofi sistema zehaztea dela jakinik, beste filosofo eta pentsalarekin ze antza dituen interesatzen zitzagun. «Pertsonalista den partetik, frantsesekin, Mounier, Maritain... Marx eta Hegelekin ere bai bestalde: gizartea eta gizakia lanarekin desarroilatzen dira, eta langile klasea da lanaren sujeta. Teillard de Chardin-engandik urruti ez dabil; gizona «O» puntutik, egoera basatik batetik, dator eta bere burua gaindituz «omega» puntura doa, beharrezko prozesu batean».

Kooperatibak aipatzen direneko. XIX.eko sozialista utopikoak datozkigu burura. Joxek berak diosku Fourier-en liburu bat aurkitu duela bere etxean. Eta badela maizegi ahazten den xehetasun bat: sozialista utopikoen eta Marxen garaian ere izan zirela kooperatibak. Hauen teorizazioa praktikaren ondorio izan dela beti, alegia.

«Nere iritzia bat ematekotan, bi gauzak nautela harriturik esango diat. Batetik, gizon honek nolako gaitasun eta zorrozatasuna euki dituen, zintzotasun radikal bat, inguratzen zuen egoerari buruz erreflexio horiek egiteko; gogoetalarik kupidagabe bat izan zen Arizmendiarieta. Eta bigarrenik, egiten duen gogoeta ikaragarri koerentea dela, bi kontzeptu zentralen inguruan: gizona eta lana, urrutien dauden gauzak ere ardatz honi lotuaz.

Pertsonak, nahitaez, idazleak baino askoz ere interesgarriago izan behar zuen. Ez nuen pertsonalki ezagutu, baina Arizmendiarietak urteen buruan jario bat, iturri bat izan behar zuen».

AGIÑA

HAUTESKUNDE HITSAK:

URTEAK JOAN, URTEAK ETORRI,

EUROPAN SARTZEN

ARI GARA.

Hauteskundeak eta beren esannahia ikertzeko, abiapundu eta bide desberdinak aukera daitezke. Aurten, jendearen jarrerak eta esanak hartu ditut bereziki kontutan; batekin eta bestearekin hitz egiterakoan, lehen izandako hauteskundeekiko konparaketa aski esankorra dela iduritu zait. Noski, hartutako muestra ez da oso zabala, eta ikerbidea subjektibismoaren arian zehar hedatu da: beraz, metodo zientifiko bat ez dela lepora dakioke. Baina, halere, mintzatu naizen jendea gure borroka sortzen duen gizarte multzoaren laburpena dela pentsatzen dut: gazte euskaldunak, nahiz «borrokak» nahiz «pasotak»; aintzineko militanteak, batzu oraindik dihardutenak, besteak ohiak; emakume eta gizon adintsuak, frankismoaren gau beltza, itxaropenen garai joriak eta oraingo frustrazioak ezagutu dituztenak... Haien artean, asko ezaguna zitzaidan, eta iragandako hauteskundeetan zituzten jarrerak konparapundu gisa hartzen ahal izan nituen.

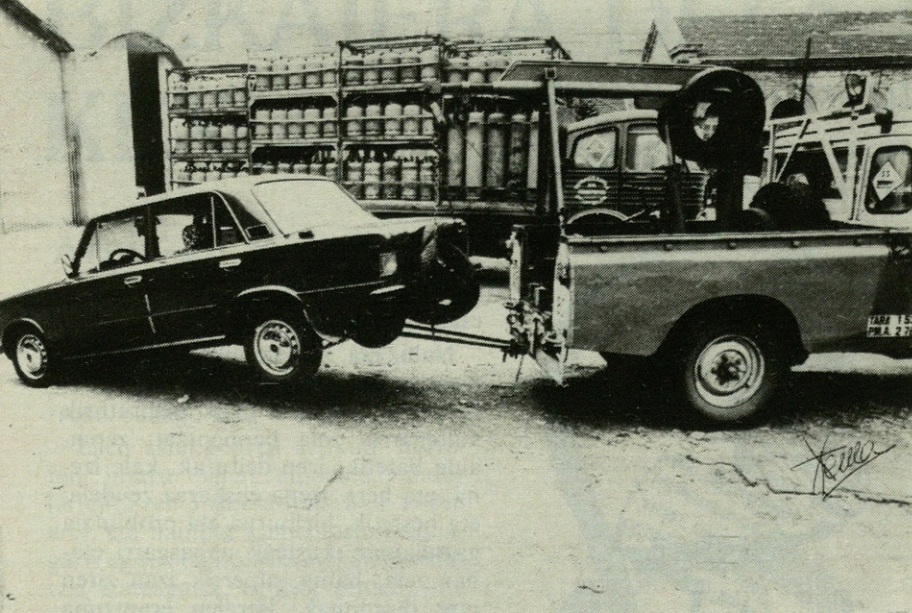
Eta «...hauteskundeak, zer? galderari ematen zidaten erantzuna ez zen, noski, guztiz ahobatekoa. Alderdietan ari direnek (eta Herri Batasuna eta Euzkadiko Ezkerrakoak dira nik tratatzen ditudanak), konfiantza handia erakusten zuten: beren alderdiek aurrera joko zutela, dudarik gabe. Berriz, beste gainerakoengan somatutako sendimendu hedatuena zen ase (edo, hobeto esanda, asekeria): komunikabideek botatzen zituzten mezuen esannahia ez zuten ikertu edo entzun nahi, eta beren bizi pribatuetan nahitaez sartzen zieten hauteskunde giroa higuigarria zitzairen. Ondorioz, abstenzioa ugarituko zela pentsa zitekeen; baina, ez: azken tenorean, nazkatu asko botua ematera joan da.

Halere, ez da hemen kontradikzio-rik: jendea alderdien mezueta desaxolatu da, hauteskunde esannahia (nolabait) ulertu duelako; eta jendeak botua ematen du bere giza egoeraren arabera, partiduen promesetatik aparte. Hau da: Franco desagertuz geroko lehen hauteskundeetan, jendeak gizo kontzepzio eta giza proiektu batekin identifikatzen zituen alderdiak. Esatebaterako, eta gure hesparruan kokatuak, PNV zen bide autonomiko luze eta baketsu baten bidez independentzia ekarri nahi zuen alderdi abertzalea; ETA eta bere leinukoek, berriz, independentzia berehala ekarri nahi zuten, borroka harmatua- ren bidez behar ba zen: «españolista» desberdinek autodeterminazioa onartzen zuten, baina España federal bat gehiago nahi. Berdin gertatzen zen klase borrokari zihoakionez: PNVk euskal burgesia eta erdiko klaseen interesak begiratu nahi zituen, eta Eus-

kadi anaiak bat lortu nahi klase borroka ukatuz; besteek, berriz, sozialismoa nahi zuten, nahiz eta bide eta edukin desberdinekin. Lehenengoko hauteskundeetan, eztabaida biziak ikusi genituen: giza proiektuak aipatzen ziren, azken nahiak baloratzen ziren bezela. Baina egoera hau ez da iraunkor gertatu. Aski probisional zen: Franco hilobian eta borrokak pilpil, jendea gizartea ulertzeko goseak zegoen, eta gizarte berria lortzeko posibilitatean sinesten zuen. Hitz batez, hauteskunde haietan, politikazaleek zuten alor ongarrirua.

Baina hauteskundeak ez dira politizaleentzat eginak. Alderantziz, politikariek asmatu zituzten hauteskundeak politikazaleentzat ez den gehiengo ixilak herri borrokalaria, guttiengo politikazalea, zapal eta ixil dezan. Hauteskundeetan, herria gobernatuko dutenak aukeratzen dira: bi-

dezkoa da, beraz, nagusi eta zuzendarien eginkizuna onartzen eta onesten dutenek botua eman diezaietan; eta giza multzo honen sufragioak lortzeko dira mezu elektoralak apaindutak. Eznormala da, berriz, nagusi eta kefeen lehentasuna ukatzen duten mezu iraultzaileak hauteskundeetan zabal-ki aipatzea: hau talde marjinalak egingo dute, baina mezu iraultzailea ezin liteke hauteskunde normalen ardatza izan. Horregaitik, Hego Euskadin zegoen giro hura, bilkura zabale-
tan batzuen eta besteen ideiak sutsuki aipatzeko eta konfrontatzeko, me-mentoko egoera baten jitea zen: iraultza aurreratzekotan, mezua borroka askakorran gihartuko zen; erreakzioa azkartzekotan, hautes-
kundeen giroa gizarte demokratiko kapitalistetan ezagutzen denarekin lerrotu behar zen. Eta hau da gerta-zen ari dena.

Eta ez da harritzeko ere. Gizarte kapitalistari alternatiba gisa aurkeztu ziren aukera gehienak, sistemaren al-

derdiak bihurtu dira. Herri Batasuna salbu, deputatuak dituzten alderdi guziek sistemaren barnean aritzeko konpromezua onartu dute; eta honek ez du soilki ideietan kontrako borroka zuzena desegokia dela pentsatu dutela esan nahi... sistemak botere hesparruak eman dizkie, administralgo eta komunikabideetan, diruz hornituak, eta botere hesparru hauek kontserbatu eta hedatu da orain alderdi horien eginkizun nagusia. Sistemaren barnean duten indarra begiratzeko, sistema osoaren barne oreka eta jokamoldeak dituzte babesten eta indartzen. Hots, aintzinean sistema-
ren kontrako beste giza proiektu bat aurkeztu zigutenak, sistemaren gestoreak bihurtu dira, sistema bera bes-teak baino hobeki kudeatzeko gai di-rela esaten digutela. Ez da harrigarria, beraz, mezu guzien barne bata-suna ikusirik, haien hedukiniz jendea desaxola dedila. Hauteskunde fun-tsa ez da gizarte proiektu bat aukera-tzea: kanpainaren bidez, jendeak par-te har dezan da sistemaren helburu

nagusia, botuak sistemarengan kon-fiantza eta usteona erakusten dituela-ko. Hau zen Barne Ministeritzaren kanpainaren helburua. Eta nori bo-tua eman, beraz, ez da programaren giza edukinaz erabakitzen den gauza bat, baizik eta giza integrazioaren araberrazko jarrera. Aurtun, sozialis-tek zuten giza konsensua; Hego Eus-kadin izan duten garaipenak, gurean ere España osoan diren ustepublikoa-ren mogimenduek indarra dutela era-kusten digu, eta, Euskadi «marko es-pezfiko» nahiz «bi komunitaterik ez dagola» esaten ditugunean aski aza-lean gaudela erakutsi beharko ligu-ke.

Nere ustez, beraz, aurtengo hautes-kunde jite nagusia giza kontzepzio eta proiektuen eztabaidaren desager-pena da. Noski, alderdi guziek azken nahikunde eta helburuak aipatu di-tuzte. Bai eta ere, gehienek azpima-r-ratu dute oraingo egoeraren kudea-tze errealista dela gauza nagusia. Eta, herri mailan, azken helburuen ezta-baida desagertu da. Honek Europara eramaten gaitu, non denek ongi daki-ten sozialisten kanpainetan ez dela inoiz sozialismoa aipatuko, baizik eta lansariak, langabezia eta beste arazo partzialak, sistemaren egonkortasuna onarturik.

Hots, hauteskunde hits horien edu-kinak eta partizipazioak, Españan transizioa bermatzen ari dela erakus-ten digute. Eta Hego Euskadin izan-dako botu aldaketak, sozialisten emendioarekin, gurean ere konmor-fismo europeoaren sustraiak hedatu direla frogatzen du, gure txarrerako. Halere, Herri Basatunak lortutako botuak borrokarako gaitasuna ere aski indartsua dela gogoratzen digu. Gaitasun hau Herri Basatuna bera baino zabalago denez gero, optimis-mo baikor zerbait ere ateratzen dezakegu hauteskundeetatik: itxaropen iraul-tzailearen iturburua ez da oraindik Euskal Herrian agortu.

Beltza

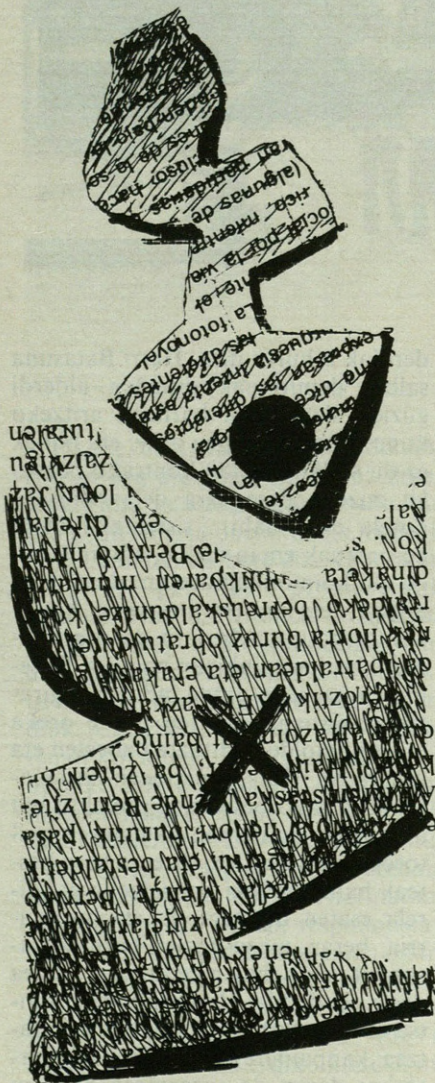
«San Sebastián» eta «Guipúzcoa» EUSKARATZEA DAGOKIONARI eta «demokratei».

Nortasun Agiri Nazionala edo D.N.I.-ak eskuratu berriak ditut. Nirez eta nire hiru seme-alabena, hain zuzen. Baina, erabat euskaratu gabe, hau da, erdizka euskaratuak. Nire nahiaren aurka, noski.

Euskal Herrian hizkuntza biak, hots: gaztelania eta euskara ofizialak direla entzun ohi dugu, hau da, elebitasuna ontzat emana omen daukagu, baina, Nortasun Agiri Nazionaleko txartelak, oraindik, gaztelaniaz soil-soilik dauzkagu, Zer dela eta?

«Demokrazia» hitza, hitzetik-hortzera darbilkguten jaun horiengan jokabide hau dugu. Alegia, inperioko hizkuntzaren inposaketa lantzea; honela, herritarren kontzientzia eta iza-kera hilez. Euskaldunok ez ote dugu eskubiderik txartel hori gutxienez elebietan edukitzeko? Zertan ari ote zaizkigu euskal ordezkari edo agintariak, honi buruz etabar?

Bestalde esan behar dut ere, txartel horietan gurekiko xehetasunak euskaraz ipiniak nituela, hau da, izendeiturak, kale izenak, herri izenak, hiriburua, eta probintzia baina, nahiz eta beste guztiak euskaraz ipini, hiriburua, «San Sebastián» eta «probin-tzia «Guipúzcoa», ez omen daude Donostia eta Gipuzkoa bezala erabiltzerik, zeren, erregistraturik gabe daudelako, alegia, ofizialtzat ipini gabe daudelako oraindik; Bergara, Lazkao, Zizurkil, Zarautz, Hondarribia etabar dauden bezala. Eta horregatik, ezin zidatela ipini euskaraz

esan zidaten. Egia ote? Ala aitzakia?

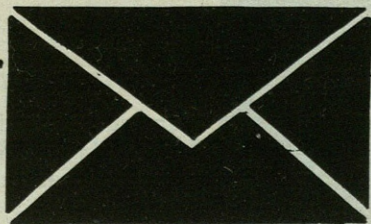
Nahiz eta, nik, beraiei esan nire seme-alabak elebiak ikasten zebiltzate-la, eta pedagogi aldetik begiraturik kaltegarria zela beraientzat, zeren, alde batetik; izen-deiturak, kale ize-na, eta herri izena euskaraz zeudela; eta bestetik, hiriburua eta probintzia gaztelaniaz ikusteak nahasgarri eta-bar zela, baina, alperrik izan ziren nire ihardunak. Beraien erantzuna ordea berriro hau izan zen: Donostia eta Gipuzkoa ez daudela ofizialtzat oraindik ipinita, eta hortaz, ezin zute-la ipini nik nahi nuen bezala.

Orduan lerro hauen bidez, nire ke-xua azaldu nahi dut dagokionari, (euskara normalizatu nahi badugu bederen) Donostia, Gipuzkoa eta euskaratzeko dauden beste herri guz-tien izenak etabar, ofizial izena lortu ahal izateko, tramite edo gestioak egin ditzaten eskatuko nieke ardura-dunei, berehala.

Jakina, azken batean, beraientatik bait da, nik eta nire seme-alabak ez edukitzea aipaturiko izen horiek euskaraz, Nortasun Agiri Nazionalan, hain zuzen.

Ea bada, behingoz lozorrotik esna-tzen garen, eta ekintzarekin erakus-ten dugun euskaldun jokatura garela. Horretarako, euskara nonahi eta beti erabili edo erabiltzeko egarri edo go-sea landu behar dugu jaun-andreok!

Tomas AGIRRE

BIZKAIERA DELA ETA, KEXU

Argia-ko jaunei:

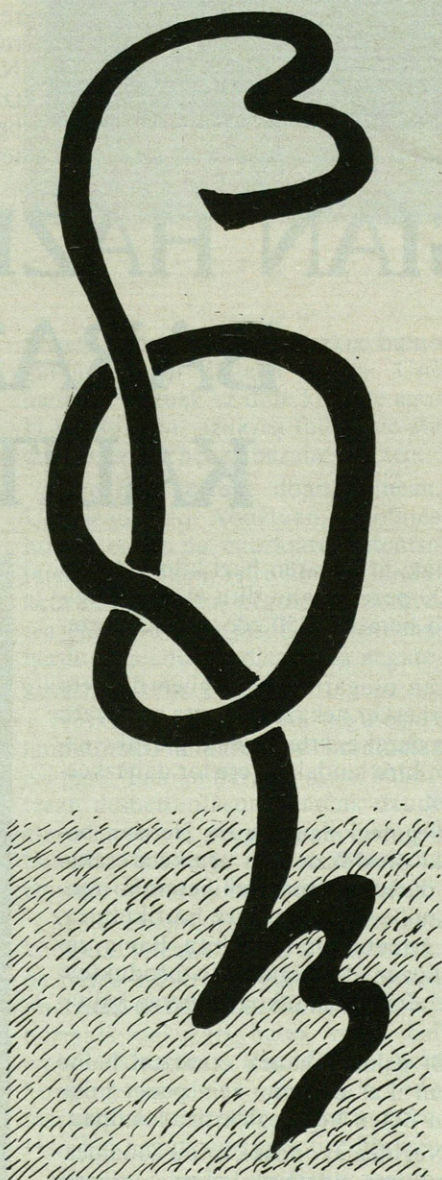
Nire kexa hau, gehienbat, zuen al-dizkariaren 949 zenbakiko artikulutxo batengatik doakizue, berau Argia-ren jokabide nagusi baten barruan badago ere.

Zuen astekariaren artikulua horretan liburu baten aipamena dator (Arejita-ren Joskera-rena hain zuzen ere), eta hainbat komentario arbuigarri egiten da liburua bizkaieraz idatzia izateagatik, egileak zenbait «h» sartzea oraindik okerragotzat jotzen delarik («estetikaren aurkakoa eta mordoilo», zuen hitzetan).

Ba, hona jaunak, bizkaitar anties-tetiko mordoilodun honen eritzia: (nik ere bizkaieraz ortografia batuaz idazten dut eta):

Bizkaiera eguneroko hizketa (eta hizkuntza, beraz) dugun euskaldun gehiengo honek (estadistikek horrela diote) eskubidea dugu, ESKUBIDEA behintzat, geure euskalkiaz, hizketaz, hizkuntzaz, lengoaiatz, bizkaieraren eremuaren edozein txokotan gauzak ESAN, ADIERAZI, eta IDAZTEKO. Gailegoek Galizian, katalanek Catalunyan, edo edozein euskaldunek Euskalerrian bezela, guk ere horrela dugu eskubide euskaldungo osoaren barruan. Eta hau printzipio legez, ESKUBIDE bezala onartzen ez duena adierazpide zapaltzailea da, besterik ez.

Gero etorriko dira eritziak, noiz eta zelan bata (etxekoa) edo bestea (batua) erabili behar. Honek gehiago luzatzea mereziko luke. Baina erizpide horiek, jaunak, LINGUISTI-

KOAK izan daitezen gura nuke. Eta ez, inola ere ez, «mordoilo» deitzea bizkaieraz idatziaz ortografia baturantz abiatzeari, edo «estetikaren aurkakoa» izenaz hornitzea, bizkaitarrok geure hizketatik hain urrun gelditzen zaigunean euskera batu «estetiko» hau. Ba, neuretzat behintzat, ez da bat ere estetikoa, artifiziala baino, estetikari eta ez linguistikari begiratu behar badiogu (eta berdin entzun dut Txillardegi batengandik ere).

Batuaren beharrezkotasuna nik neuk ikusten dut behintzat epe zuhur batean komunikabide-ofizialtasun baten barruan, eta herriaren benetako (bere euskalkiazko) alfabetatze baten ostean, Bizkaian behintzat irakaskuntzan sarrera progresiboa egirik.

Ezin onartu, bada, zuen hizkuntz erizpide inperialistak, euskal prentsan ate guztiak zabalik dituztenak. Eta hau badiot ez da esateagatik, ze Xabier Kintana batek zenbat gure eskutitz atera izan ditu Eginen bizkaieraren aurka arituz, erantzuteko neuk idatzitakoek argirik ikusten ez zutelarik.

Horrela dira gauzak. Herri intransigente honetan kritika gehiago jasotzen du liburu batek bizkaieraz idatzia izatearren erderaz balego baino.

Nire itxaropena, zuek ohi duzuen zabaltasunaz, amaitzera noan eskutitz honekin besterik egin dezazuela delarik.

Zuen irakurle zintzoa,

Joakin DE PEDRO

Mungiaiko BARATZA negutegiko uztar-bilketa: Letxua.

gabe gehien produzitzen zuten zonalde eguzkitsuenak, ezaugarri bereko negutegien azpian ere lehenago produzituko dute.

Negutegiak helburu nagusi bat du: klimaren ezaugarriak ahalik eta hobeak aprobetxatzea, landareen garapena laguntzeko. Eguzki-energiaren akumulatzaile baten antzera funtzionatzen du.

Gainera, sistema honen bidez, landareak ez ditu klimaren gogorkeriak jasaten: euria, haize fresku ala hotzak, kazkabarra, eguzki gehiegi, e.a. Horrela, estalpean hazitako landareak ez dira ez artifizialak, ez arra-roak, baizik eta landare arruntak. Normalean baino gehiago produzitzen dute, babestuta egoteagatik eta berotasuna hobeto aprobetxatzen dutelako. Bere produkzioa, fruituak,

NEGUTEGIAN HAZITAKO BARAZKIEN KALITATEA

Azken urte hauetan barazkiak hazteko era berri bat ari da zabaltzen gure Herrian, jadanik gaur egun Gipuzkoan eta Bizkaian 500.000 metro karratukoa baino hedadura handiagoa lortu duena.

Zonalde bakoitzean eta herri gehienetan plastiko gardenez estalitako egurrezko edo burnizko instalazioak ikustea erraza da, aireztapena laguntzeko bere ate handi eta leihorekin. Gehienetan semizirkularrak diren instalazio hauek, uztak garaia baino lehenago jasotzeko, landaketan emaitza ugaltzeko eta produktoaren kalitatea hobetzeko jartzen dira (profesionalak ez diren zenbaiten ustearen aurka).

Baserritarra, teknika berri bat ari da sartzen, prestaketa teknikoan eta gustoan esfortzu handi bat suposatzen dion arren. Hortikulturarako negutegiko metro karratuak kostu kontsideragarria dauka: 450 eta 700 pezetan artekoa. Loreen produkzioarako kostoa oraindik garestiagoa da. Negutegietan erabiltzen diren kalitate oneko haziak ere askoz ere garestiagoak izan ohi dira: esate baterako,

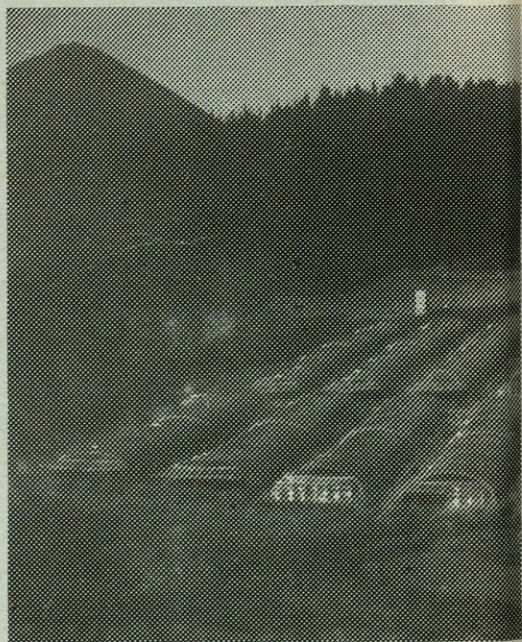
tomate arruntaren hazi kiloak 6 edo 7.000 pezeta balio ditu eta negutegirako bereziak 350 edo 450.000 pezeta.

Lan osagarri batzu egiten dira eta horri esker nekazariak uztar aurreratu egin dezake, urtean zehar plastiko azpiko hiru landaketa ere lor daitezkeelarik.

Negutegi hauek gure Herrian barazki produkzioaren ugalketa erakarrizko dute, larehun familietarako lanpostuak sortu eta gure hortikulturaren errentabilitatea gehitu. Baina, zer gertatzen da negutegiko produktuekin? Zein mailatakoa da beren kalitatea?

Bi galdera hauek erantzun baino lehen ikus dezagun zein paper jokatzen duten negutegiek produkzioan.

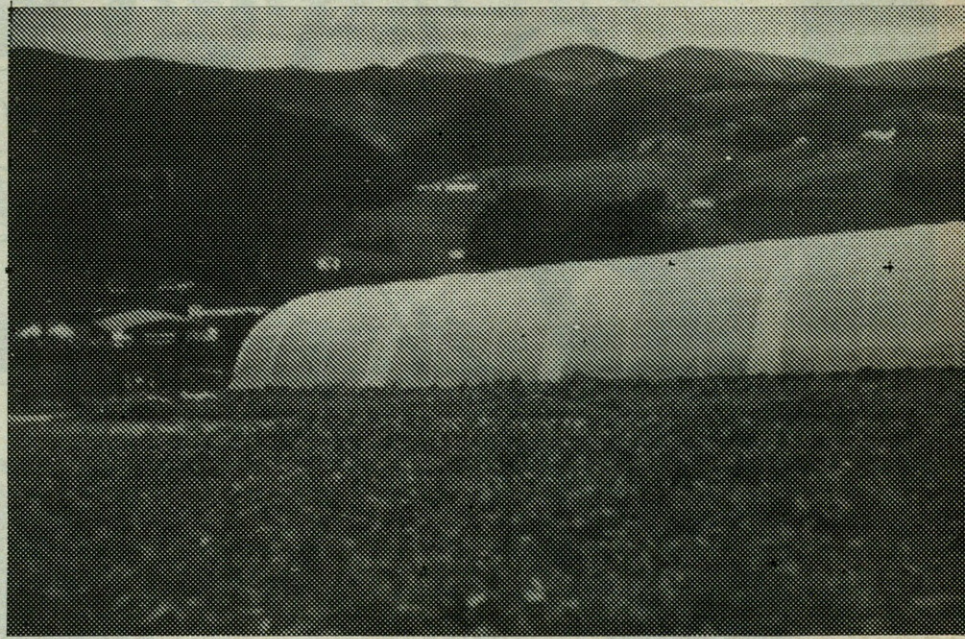
Negutegiak, noski, ez du zonaldearen klima aldatzen. Lehen, aterperik

sustraiak, hostoak edo loreak besteak bezalakoak dira. Dena dela, diferentzi batzu izan ditzakete.

Hosto-barazkiak: letxua, zerba, espinaka, borraia, e.a. Negutegian landatutakoak tamainu handiagoa lortzen dute eta presentzi hobeagoa. Eurriak ukitzen ez dituenek, gaitzen presentzia ere gutxitu egiten da. Behar denean ura emateagatik, landareak, lerdin hazten dira. Klimaren gogorkeriak jasaten ez dituztenek —haize lehorrak, hotza, beroa, lehortek, kazkabarra, e.a.— hostoak samurragoak dira, landareek ez dutelako beren epidermisa gogortzeko beharrik. Hau dela eta, hosto-barazkiak kalitate hobeagokoak dira, besteak baino samurragoak. Are gehiago, simaurrez edo abono potasikoen bidez abonamendu egoki bat egiten denean. Frutu-barazkiak: tomatea, biperra, pepinoa, kalabazina, babarruna, e.a. Konportamendu desberdinak dituzte. Lekak, hosto-barazkiak bezala jokatzen du. Negutegitik datozenak, baratzean landatutakoak baino kalitate hobeagokoak dira. Berdin gertatzen da biper berdearekin, heldu baino lehen kontsumitzen dena.

Heltzeorain jasotzen diren frutuek bi etapa dituzte: lehena, frutuak oso heldugabeak direnean, uztaren lehen

Negutegi-tunela.

faseetan, behar duen eguzkia baino gutxiagoz hel daiteke frutua. Une hauetan frutuek ez dute kalitate egoki bat lortzen, azukrea falta zaie eta gustua ez da behar bezala osatzen.

Urtearoa aurrera doan heinean, Uztailean edo Abuztuan, kalitatea hobetu egiten da, eguzkiaren intentsitatearen arabera. Aire libreko landaketa hasterakoan, negutegiko kalitatea eta baratzean jasotako frutuena, berdintsua edo handiagoa da negutegiko frutuetan.

Noski, aire librean eta negutegian landatutako landare-mota berdinetaz ari gara. Bainan barazki mota bakoitzean desberdintasun handiak daude eta nekazariak, ezaugarri komertzial batzuen barnean, etekin handiena emango diona aukeratzen du, noski.

Mota emankorrenak ez dira beti kalitatez onenak izaten eta normala da batzu baztertzea, zonalde batetan onartuak ez direlako. Baina ez da ere normala nekazari batek mota bat erabat aldatzea, lehendabizi bere konportamendu komertziala edo merkatuko onarpena aztertu gabe. Hau bai negutegian edo aire librean.

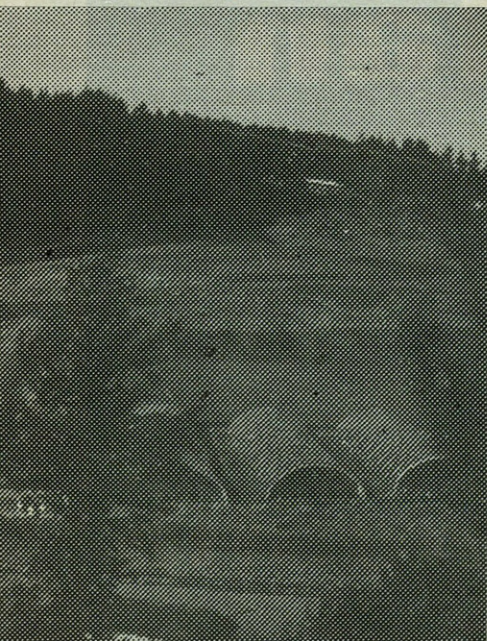
Bai aire librean eta baita negutegian bertako frutuen produzioan eta

tomateen landaketan kalitatea gutxitu egin dela uste dutenei, orokorki kalitatea piska bat jaitsi egin dela baieztatu diezaiekegu: hain zuzen ere, betiko landare-motak, tratamendu gutxiago behar duten eta gaitzak gutxiago jotzen dituen beste landare batzuei utzi diete lekua, ez dira dela hamar bat urte landatzen ziren mota berdina hazten, eta kontsumatzaile batzuentzat kalitatea, gustua, jaitsi egin dira: Ez negutegiengatik, baizik eta erabilitako barazki-mota batzuegatik.

Kasu hau salbu (airelibrek-negutegiko frutuen kalitatearekin zerikusirik ez duena), beste landaketa guztietan, gure produkzioen kalitatea hobetzen doala uste dugu eta negutegietakoak berdina edo hobeak direla. (Hau garbi nabari da hosto-barazkie-tan).

Azkenik, negutegiko landaketen berezitasunagatik, gaitzen kontrako tratamenduak, baratzean baino gutxiago erabiltzen dira. Produkto kutsatuaren arriskua, gure produkzio normaletan baino txikiagoa da, baita ere, kontsumatzaileen artean oso zabaldua den iritzi baten aurka.

BARATZ

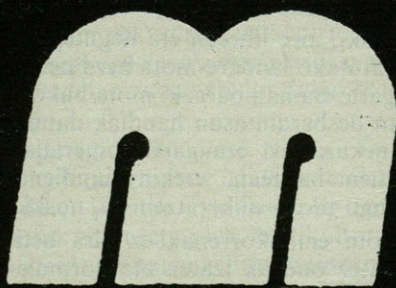
AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARÁ, 1 DONOSTIAKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

Larrazkena Zuberoan.

ORBELAK ERORTZEAN BIZIA AZKARRAGOTZEN

Zuberoan udazkenak gertakari asko ekarri ditu. Ehiztari eta ekologizaleen arteko istiluak, Larraiñeko herriaren burruka, «Xiberuko Botza» irrati berria,... «Bizi nahian dela gure Xiberua!», Ibañeta pastorealean kantatzen zen bezala. Guzti horien aipatzera saiatuko naiz jarraitzen duten lerro horietan.

ORGANBIDEXKA: ZUBERO-TARRAK NON ZIREN?

Iñaki Zubiondoren artikuluari esker, Organbidexkako lepoan gertatutako iskanbilen berri uken ahal izan duzue. Geroztik egoera pixka batez aldatu dela eta horetaz argitasun zunbait ematera noa.

Ihiztarien gorrotoa aski nabaritu da Urriaren 20-ko gertakizunetan. Egun horretako arratsaldean, 30 bat eskopetadun sartu dira Otsogorri-Gaine-ko lepoan eta hor bertan zebiltzan ekologistak gogorki eraso dituzte. Gertakizun grabe honek alde batetik eta Frantziako Ingurumen ministroaren (Crépeau deritza) galderak bestalde, arazoari erdi-konponbide baten aurkitzea eragin dute.

Ministroak eskatua zer da? Organbidexkan ez dadin gehiago ihizketarik izan; eta ekologisten esku diren beste bi lepoekin (Mehatze eta Otsogorri Gaiñe) batera eskualde zaindu baten sortzea.

Zuberoako Batzorde Sindikalaren buruzagia —hain ezaguna izanen duzun Dubosq— atzera egitera bortxatua izan da. Organbidexka ihizketa lepo bera bihurtu nahi zuen baina amets horrek porrot egin dio. Sindikatuko Ihizketa batzordea berri, egoeraren bilakaera ikusita, erabaki honen hartzea behartua izan da: 82 urte honetarako ihizketa debekatua da lepo honetan baina Ihiztarien Fe-

(Bordeleko autoen matrikula 33 da)

derakuntzak gordetzen du bere estudioen zuzentzeko.

Aurtengoz beraz gauzak horetan gelditu dira. Baina datorren urterako zer? Eta geroari begira? Zuberoako jendea beti bezala ixil eta geldi geratu da asunto horretan. Noiz helduko ote da beren izateaz arduratze gogo?

XIBERUKO BOTZA: ETA IRRATIA ZUBEROAN SORTU ZEN

ARGIAk egin du jadanik irrati honen aipamen labur bat eta horri xehe-tasun zenbait erantsiko dizkiot.

Uhaitza kultur antolaketa elkar-

Mauleko ikastolako gela berriak. Hiriko goialdean kokaturik dira.

teak eragina da irati hau eta helburutzat hartua du Zuberoko elkarte guztiei irakia izatea. Elkarreok berek zuzentzen dituzte beren emanaldiak eta Uhaitza-ko bazkideek egitura teknikoak bere gain hartzen dituzte.

Gaur egun Zuberotarrek entzuten ahal dituzte 94 mhz-etan, gauero, zazpi orduetatik aurrera eta hiruren bat orduz. Ikastola, Nekazariak, Sozialista eta Komunista alderdiak, Langile elkargoak, eta abar. Tartean badira ipuin, olerki eta musika saioak ere, eta baita egunero ere ordu bat argibideentzat. Azken hauek Uhaitzaren ingurukoek zuzentzen dituzte. Euskararen lekuari buruz, saiatzen dira poliki sartzen eta erabiltzen.

Planteamendu txalogarri hori aurrera eramanez zuten opa dugu gure partetik.

XIBERUKO IKASTOLAK: 46 HAUR EUSKARAZ IKASTEN ARI

Aurtengo eskolara sartzeak aldaketa zenbait erakarri du Mauleko ikastolarentzat.

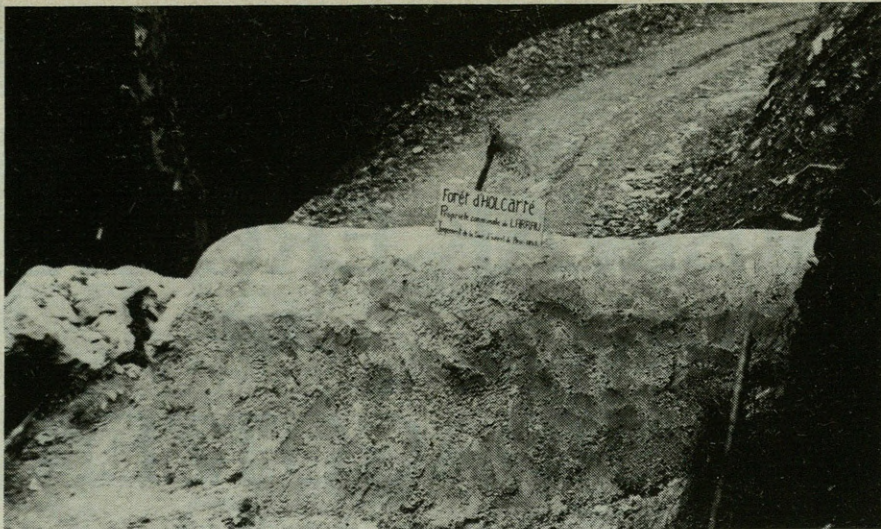
Lehenbizikoa, maila guztiak toki berean biltzea, bi urte iragan duen banaketa bati bukaera emanez (ama-eskola herriko lokaleetan eta 1. maila leku pribatu batean). Bigarrenik, guraso eta arduradunen eskariei erantzuna eman die Mauleko udalak, 6 ikasgela berriren ematea erabakiz. Ikasgela horien konponketa guraso eta laguntzaileen esku egon delarik.

Hiriko udalak hartu erabaki hori ez da denen gustokoa izan; adibide gisa, alderdik komunistako kideen saltsa nahasteak: «ikastolak gela berri horiek bere pintaketan medioratu dituzte» eta holakoak esan eta idatzi dituzte. Euskaren eta euskal izakerearen aurka ez da gehio ez eskuinik ez ezkerrik: biok eskuz esku dabilta. Baina Frantziar amorratu horiek ahaztu egiten dute gauza bat: hor gaude gu ere eta aitzinean aurkituko gaituzte!

LARRAÏNE: HOLTZARTEKO BASOAN EZ DIRA SARTUKO

Larraïneko herriak daraman borroka luzearen istorian, «Syndicat de Soule» delakoaren aurka, beste lerro zenbait idatziak izan dira.

Holtzarteko basoan zur-mozketak egitea gura zuen Sindikatuak eta horretako bide bat (bat gehiago) ere egin zuen. Baina bide horren bazterrean, zerekin egin dute topo Dubosquen jarraitzaileek? Larraintarrek

Holtzarteko basoan Larraintarrek eraikitako horma.

eraikitako horma batekin. Larraïneko jendeen egintza horrek badu bere esanahia: Holtzarteko basoa Larraïneren jabego bezala ezagutua izan zen 1842an gertatutako auzi batean. Horrela izan zen eta Sindikatuak ez du toki horretan ezer egiteko eskubiderik.

Gaur egun oraino hormak zutik jarraitzen du. Baina inork ez du pentsatzen borroka horetan geldituko denik. Aupa Larraïne! Eta zuen etsenplua jarrai dezaten egun batez Zuberotar guztiak!

«EUSKALDUNOK EZ AHANTZ: XABIER PRESO DUGU. XABIER ASKA!»

Holako pintaketak irakurri ditugu Maule eta Atharratzeko horma askotan. Oroitarazten digute Xabier Manterola Hendaiarrak 11 hilabete honetan irauten duela giltzaperaturik

auziaren zai, Mont de Marsan-go espetxean.

Aski ongi ezagutzen ditugu Frantses justiziaren bitartekoak. Bere poliza eta komunikabideen laguntzaz abertzale borroka guztien deuseztatzen saiatzen da. Xabier ohartu zen nola Frantses estatuko kapitalista indarrek —«sozialista» izena harturik ere— Euskal Herriaren zapalkuntza aurrera eramaten zuten, maila guztietan. Bere herriaren alde jazartu da Xabier eta horretarako erabili ditu borroka era guztiak; borroka arma-tua barne.

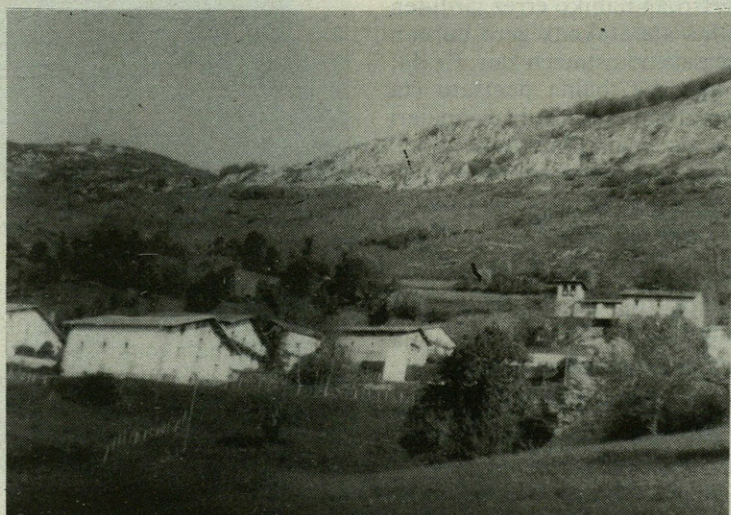
Bi hilabete barru, guti gora behera, Xabier auzitegitik pasatuko da. Jadanik oraindik erakutsi behar dugu gure elkartasuna, lehenbaitlehen gure elkartasuna, lehenbaitlehen askatua izan dadin. Xabier, hirekin gaude!

Allande SOKARROS

Otsogorri Gaineko lepoa. Ezker aldetik ekologisten aterbea.

AZPIROZKO MUTURREAN BI ITSU BASERRI LANEAN

Urriaren 31n Azpirozko herriak Zubiri anaiak omendu zituen. Zubiri anaiak, bata Agustin eta bestea Jexux, ez dira jaiotzez Azpiroztarrak, baina bertako semeak haina, eta nire ustetan askoz gehiago estimatzen ditu herriak. Hamaika aldiz gure herrian gertatu da bista ona eta ezin ikusia. Azpirotzen alderantziz frogatu dut: Bi anaiakitsuak dira, elkar asko maitatzen dute, baina itsuek herrikoak asko maitatzen dituzte eta alderantziz herrikoek ere oso asko.

Omenaldi jator eta herrikoia izan zen Azpirozko gaztediak antolatu zuena. Goizean goiz txistulariak herria esnatzeko, hamaiketan herri meza, hamabitan herri kirolak: aizkolariak, harrijasotzaileak, oilarrak, ahari jokoak, eta bertsolariak. Ondoren lagunarteko bazkaria, bazkal ondoan berriz bertsolariak eta ilunabarrean dantzatzeko musika.

Zubiri anai hauek nolakoak ziren eta nola bizi ziren galdetzean harriturik gelditu nintzen. Iluntasunean hain argi eta hain libre mugitzen dira...

Erreportaje hau biharamunean egin nien. «Benito-enea» baserrira iritsi nintzenean, mailu hotsak entzun nituen... han ari zen Jexux ikuiluan txerrama umeengandik bereizteko leku berriko maratila josten. Hiltzea danga, danga jotzen zuen hutsik egin gabe. Ondoren txerrama han eraman zuen inolako problemarik gabe. Benetan harrigarria...

Ukuiluko lanak bukatu ondoren, patxaran jarri ginenean, Jexuxekin hasi ginen solasean.

Argia: **Zenbat urte dituzu?**

Jexuxek: Nik hirurogei kunplituko ditut abenduaren azkeneko egunean, San Silbestre egunean.

A.: **Non jaio zinen?**

J.: Ni Erasunen jaioa naiz.

A.: **Noiz etorri zinen Azpirotza?**

J.: Azpirotza etorri nintzen hogeitalau urtetan. Morroi etorri nintzen.

A.: **Soldaduzka egin eta gero?**

J.: Soldaduzkarik ez nuen egin. Bista bajua bait nuen.

A.: **Eta nola etorri zinen honera morroi?**

J.: Erasunen zegoen hemengo semea parroko, eta hark ekarri ninduen honera. Han ez genuen ia lanik. Saldu genituen azkenerako, eta horrela etorri nintzen gero honera. Ongi hartu ninduten eta ongi pasatu nituen haiekin hogeitahiru urte, eta gero tokatu zitzairen haiei Ameriketara joatea. Mutil zahar bat etxe honetako semea, ia zahartua zegoen eta haren-gana joan ziren hemengo familikoak. Gero hemen gelditu nintzen bost behi, txekorrak, txerriak, eta azien-dakin bakarrik...

A.: **Eta artean bistarik bai al zenuen?**

J.: Gutxi, artean piskat bai, baina gero joan egin zitzaidan raso. Gero haiek joanez gero suma egin dut... Makina bat belar ekarri eta makina bat lan bai! Artean belardiak barratu justu-justu egiten nituen.

A.: **Gero noski bakarrik gelditu zinen baserrian...**

J.: Bai hala da.

A.: **Eta nola moldatzen zinen bakarrik?**

J.: Animoso, animoso. Iadanik bistarik gabe lan egiten ikasi nuen eta manejatzen nintzen. Makina bat aldiz ekarri dut argitzerako karga belarra. Batek baino gehiagok kontatzen du herrian, goizean goiz atea zabaltu eta ni ikusi nautela kargakin. Makina

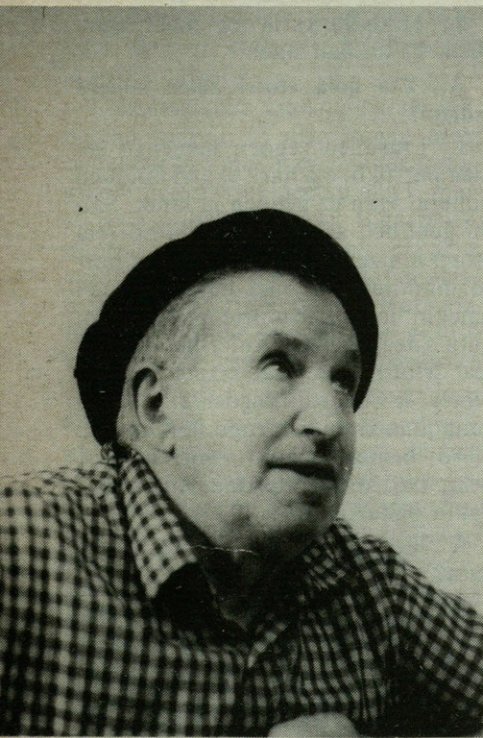
bat karga ekartzen zuen eta oraindik ekartzen du asto gaixoak.

A.: Asto honek berak?

J.: Bai, bai, asto honek berak. Asto batekin ibili naiz etxe honetan. Ni etorri nintzenean astorik ez zen hemen, eta ni akostumbratua astoa- rekin Erasunen eta erreparaoan nen- goen, asto baten desean. Hau «Pas- tai» deitzen diogun etxe batean jaioa da, izugarrizko asto polita zen eta esan nion etxeko semeari: «asto hori- xe ekarri behar dugu, nolabait ere egin ezazu tratua...» Badakizu garai haietan, hemengo etxeko andrea zu- hur xamarra zen eta «ea nolabait arreglatzen zaren...» Eta horrela se- meak tratua egin eta ekarri genuen. Añu kuarentan jaioa da asto hau...

A.: Akordatzan al zara nola egin zen tratua?

J.: Bai, bai. Ahuntz bat genuen ehun duro eskenita, eta ehun duroko

«... Gero bixta joan egin zitzaidan raso...» Jexux Zubiri.

ahuntz hura eraman zuen astojabe hark, eta gero lanak zituen egin behar- rak: gure etxeko seme horrek ikasia zuen zurgintzan piska bat, hamalau urte zituen, baina franko ikasia, eta hala esan zion, ea egingo zion gurdi- hesia, eta ondoak emango zion hala- ko barrutiari, eta hala egin zuten tra- toa trukaketa eta lanez ordainduaz, ez zen diruz ekarria izan «Pollino» astoa. Oraindik ere lanean aritzen da.

Egunean karga bat ekartzen du. Na- hiko a egiten du gaixoak.

A.: Eta itsutu eta gero nola egiten duzue lan?

J.: Gu ederki akostumbratuak gaude ikusi gabe lan egiten. Ez dau- kat inolako oztoporik eskubarea eta sega hartu eta karga bat belar ekar- tzeke. Lasai ekarriko dut. Horretara- ko ez dago beharra edukitzea baino maisu hoberik. Belardi batzuk ere ba- ditugu hemendik kilometro erdi bate- tara edo gehixeago, eta pausurik gal- du gabe joango nintzateke.

A.: Eta bakarrik egon zinenen etxeko lanak ere zeuk egiten al zeni- tuen?

J.: Bertsotan nahiko errez jarduten naiz, baina ateratakoak gero buruan edukitzea asko kostatzen zait. Ez dut jatorri haundia, baina pentsatu eta ateratzen dira. Eginak ditut anaiari buruz, bi anaienak, plaza honi buruz, mendi hauei, e.a.

Agustin inguratu zaigu kontu-kon- tari ari garen lekura.

A.: Zenbat urte dituzu Agustin?

Ag.: Hirurogeitahiru Maiatzean kunplituak.

Ar.: Noiz etorri zinen honera?

Ag.: Orain dela bost bat urte.

Ar.: Zer egin zenuen honera etorri arte?

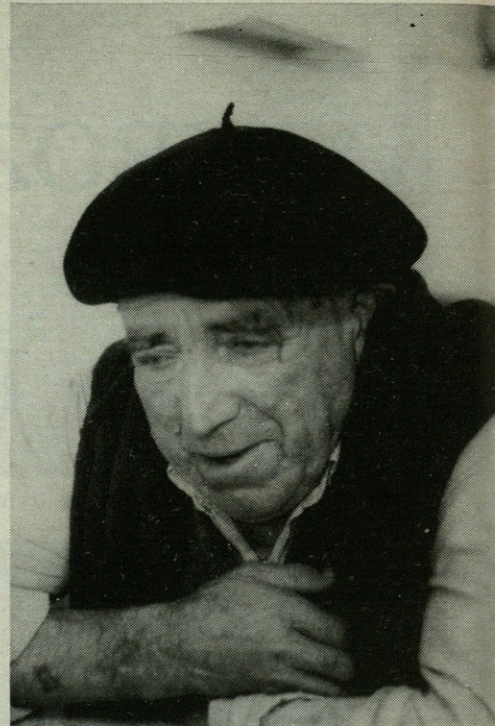
Ag.: Santa Marinan, Albisturren ondoan, morroi egon nintzen hogeitamar urtetan, eta lehenago basoan. Trontzalari ona nintzen. Morroi be- zala besteak bezala lan egiten nuen, belarra karretuan bizkarka, eta dene- tatik eginaz, gero hamar edo dozena behi jetzi egin behar egunero, eta bes- teak bezala basoko lanak egiten ere bai. Txondorrak egiten, eta ikatza egiten.

Ar.: Eta zer jornal jasotzen zenuen garai haietan?

Ag.: Morroi baino lehenago ba- soan ibiltzen nintzenean dezente, bai- na gero morroi nenbilenean berrogei- tamar duro ilean.

Ar.: Eta nola etorri zinen honera?

Ag.: Nik urtero egiten nuen honera bisita. Hango norbaitek lagunduta etortzen nintzen. Baina halako ba- tean gaisotu egin nintzen eta nahiko gaizki, gainez apetito gabe gelditu nintzen, eta orduan arrebari hotsegin nion Las Arenasera eta berehala eto- rri zen kotxea hartuta, eta orduan etorri nintzen eta gehiago ez naiz bueltatu. Deitzen naute joateko ha-

«Lana mandoak bezala. Laneko nego- zio gogorra». Agustin Zubiri.

mabost aldi bat pasatzera, baina ikusten ez duenarentzat lanbide txar- rra da. Gainerakoan oso ondo porta- tu dira nerekin. Hori bai, lana man- doak bezala egin. Laneko negozioa gogorra. Bizkarka lan asko. Lanbide- rik txarrena hori nuen, bizkarka ibili beharra.

Ar.: Etxez aldatzean ondo moldatu al zinen?

Ag.: Bai, berehala hartu nituen bazter guztiak buruz, eta orain herri guztitik buelta emango nuke bakar- bakarrik. Badakizu leku txarrena zer den? Mahai hau bezalako zelaia. Baz- terrik gabeko lekua. Ez dago inolako erreferentziarik eta.

Horrela pake eta zorionean aurki- tzen dira bi itsu anai hauek baserriko lanak eginaz. Jubilatutako beste arre- ba bat ere berekin bizi da. Faustinari (horrela du izena) ez zaio faltako zer eginik.

Eta azkenik zera galdetu nien ea nola portatu zen Azpirozko herria be- raiekin.

J.: Ezin hobeki. Laguntza asko jaso dugu eta ez dakigu nola eskertu. Nahiz edadetuak, nahiz gazteak oso ondo portatu dira gurekin. Guk ezin ditugu ordaindu eta eskerrak eman besterik ez zaigu galditzen. Azkenik Jexuxi bertso batzuek kantatzeko es- katu genion eta bere bizitzari jarritako hauek bota zituen:

Bi anai jaio ginen
bista pixkarekin,
izena bata Jesus,
bestea Agustin,
konformatu egin behar
emandakoakin,
Jainkoak berak daki
zer egin zeinekin.

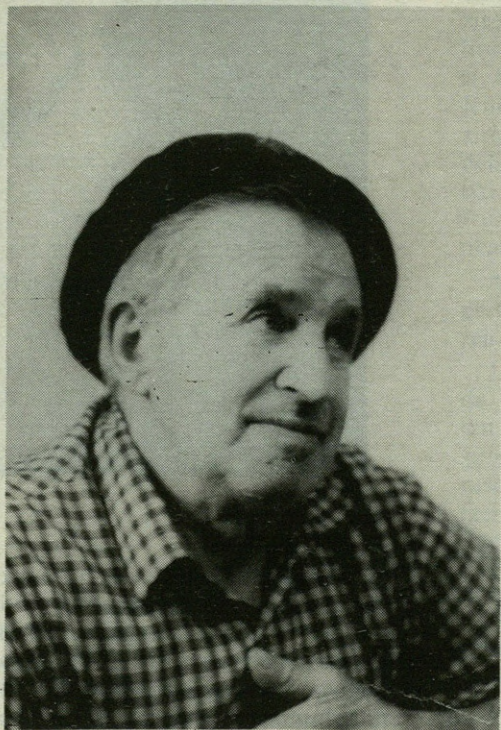
Gaztetan zerbait argi
ikusitzen gendun,
zahartzera ohartu gabe
dena joan zitzaigun,
orain bihotzetikan
eskatu dezagun,
beste munduan argi
ikusi dezagun.

«Gure señaik Azpirotxe, Larraungo bailia/etxea Benitorea, plazakin batian».

Erasunen jaioak
bere hartan haziak,
hiru anai ta arreba
Jaunari graziak,
anai gazte ta arreba
benetan argiak,
hori aitortuko du
Erasungo herriak.

Gure anai gaztea
beste asko bezala,
gerran bizi emana
gu utzirik hola,
haren begitik argi
ikusten genuela,
zer pena guretzako
hil beharra hala.

Azpirozko semea
Erasungo parroko,
berak bialdu zidan
nere herrirako,
esan zidazun: Jesus
here arrebenetzako,
joango al zerade
morroietarako?

Ez nion ba ukatu
ta bai deklaratu:
daukaten bista honekin
nola presentatu?
Kontesta: aizu Jesus
ondo hartuko zaitu,
gaur edo bihar ez zaizu
eginen damutu.

Hogeita hiru morrointzan
pasatutakuan,
familia Amerikara
zaizkidate juan,
Don Luis aberatsa
mutil zahar zeguan,
harekin esperantza
ontsa bazeguan.

Ni etxearen kargu
gainera kanpuak,
zer egin bazeukan
Zubiriitsuak,
bost behi eta txerriak
oilo ta katuak,
gainera ahuntzak eta
«Pollino» astua.

Hemezortzi urte pasa
horrela bakarrik,
asto «Pollino» lagun
nuelanularik,
Jesus Tokaio jauna
ez zegoen ahazturik,
anai arreba gaitu
hirurak bildurik.

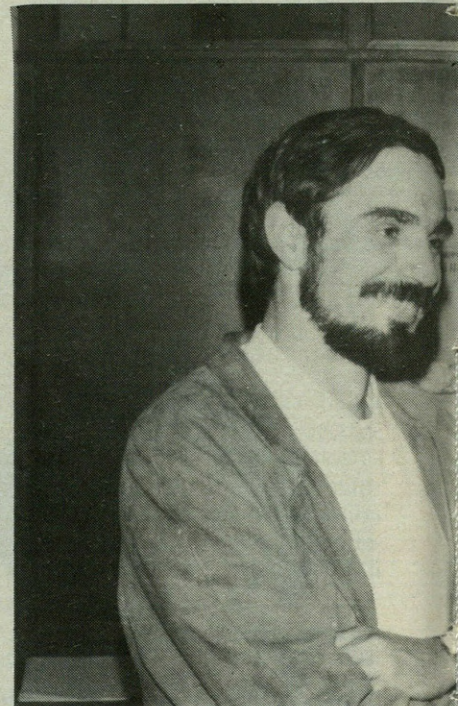
Hemeretzi egun da
berroiko urtian,
nere astoa jaio zen
«Pastainen» etxian,
gaur larogeitabian
ondo da oraindikan,
hau fuerte dagon arte
nik ez besterikan.

Nere astoak baditu
zazpi espiritu,
hiru galduta ere
lau berekin ditu,
hamaika mila kilo
bai ibili ditu,
berrogei urte pasata
nork esango eztu.

Mila esker zerura
nere gidaria,
ez zait inoiz damutu
honera etorria,
gure señaik Azpirotxe
Larraungo bailia,
etxea Benitorea
plazakin batian.

Nafarroko gorabeherak bertako militante baten ahotik

Joan Aleman: «Nafarroako giroa iruñeak aldatu du»

Etxalekuko basoak dira haren sorlekua, eta hantxe bizi da gaur ere. Bere burua euskararen aldeko militante bezala definitzen du, eta geu ere militantzia horretan oinarrituta egokitzen jo genuen harekin solasalditxo bat edukitzea. Izan ere, hitzetik hortzera sarritan aipatua izan ohi da Nafarroa eta bertako problematika, baina (egia esan) egunoroko praktikan ahaztu samarra edukitzen dugu. Informazio eta eritzi sakonago baten bila joatekotan, zer hobe lanean ari den batengana joatea baino? Halaxe egin dugu, eta benetan diogu ez zaigula damutu, alajaina!

Handik eta hemendik xehetutako korapilo guztiak ezin sarturik geratu dira lau orrailderen muga estuan, eta hori izan da gure pena bakarra. Gainerako guztiak, sorpresa atseginak izan dira.

ARGIA.— Zein berezitasun ditu Nafarroako egoerak euskarari dago-kionez?

JON ALEMAN.— Alde batetik, kontuan izan behar dugu euskal eskualdea herri txikiz osatua dagoela,

herri txiki, txikiz osatua. Nekazariak gehien bat, edo orain duela hogeit hamar urte edo orain arte behintzat nekazariak izandakoak. Badira, bai, zenbait herri koskor baina horiek dira batez ere gehien bat, Lekunberri edo Elizondo

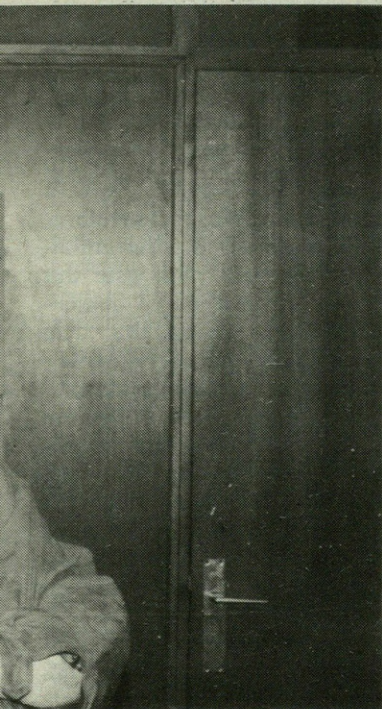
bezala, merkatalgotik bizi direnak; fenizioak dira eta fenizioak direnez euskarak ez die balio. Herri horiek dira, beraz, erdara sartu dutenak eskualde guzietan. Santesteban, Elizondo, Lekunberri, dendetara etabarretara dedikatutako nukleoak, besteengatik bizi dira eta ez dute euskara inoiz aintzat hartu.

ARGIA.— Herri txikiak nekazari izateak zein ondorio ekarri ditu zure ustez?

J.A.— Hain zuzen ere, herri txiki horiek duten problema horixe da: nekazariak dira eta nekazari herri guzietan izugarritzko konplejua dago. Nekazari izateagatik. Nekazariak lanpetua ikusten du bere burua, lurrrari lotua, eta ikusten du beste batzu bizi direla lasaiago, igandeak libre, eta orduan herri hori oso akompleja-

tua bizi da, eta bere inferioritate sentimendu hori ematen dio euskarari askotan. Hori politika mailan ere kontuan hartzekoa da.

ARGIA.— Eta euskal eskualdetik aparte, beste eskualdeei begiratuz gero?

J.A.— Kontuan izan behar dugu hor dagoela Erribera guztia, erdaldundua, baina duela bi mila urte erdaldundua. Eta gero, erdiko eskualde hori, joan den berrehun urte horietan euskara galdu duena. Afera horretan da. Jakina azken hogeitaz urte honetan telebista sartu dela etxe guzietara, irratia ailegatu dela toki guzietara, eta gero maisuak eta sekretarioak eta jende guzti honetatik asko kanpoak direla. Hori guztia jakina, herri guztiak erdalduntzen ari dira Nafarroan.

ARGIA.— Egoera hori ikusi ondoren, giroaz galdegin behar genuke agian. Aldatu al da giroa urte batzutatik hona?

J.A.— Beno, giroa aldatzen ari da, baina... ura joan eta presa jarri! Giroa aldatzen ari da zenbait gazteren

artean, baina batez ere erdaldunduak diren gazteen artean. Euskaldunak diren gazteetan oraindik ez da giroa behar hainbat aldatu. Nolabait esateko, duela hogeitaz urte edo herri horietako edozeinek galde zezakeen «euskara zertarako? Euskararen beharrik

dik larogei nafartarra, baina euskaltzaletasunik gabea, erabat deseuskaldundua. Gero jende horrek faktore batzuren bidez abertzaleatasuna deskubritu du, «gu ez gara espainolak, ez frantsesak, gu euskaldunak gara, edo euskotarrak, edo Euskadikoak».

«Zenbait herri koxkor, Elizondo edo Lekunberri, merkatalgotik bizi dira; fenizioak dira, eta fenizioak direnez euskarak ez die balio».

ez da. Euskara hori ezer kontua da». Euskaldun izanik eta euskaraz esaten zirelarik gauza horiek. Gaur, gauza horiek esatera ez dira atrebitzen. Iku-si dute ikastolak sortzen ari direla Iruñea aldean, orain arte erdaldunak ziren zenbait tokitan euskara egiten dela, etabar. Giroa aldatu egin da, bai, baina giroa Iruñeak aldatu du. Iruñea euskaldunduko dugun heinean euskaldunduko dugu Nafarroa.

ARGIA.— Iruñean kokatuz, nola gertatu da eta gertatzen ari da giroaren aldaketa hori?

J.A.— Iruñean giroa erabat aldatu da. Lehen euskaldunoi irribarre egiten ziguten. Nik zortzi urtez gero nazionalistatzat jotzen nuen burua, gurasoei euskaraz mintzatzen nintzen, Espainiako piperpotoa gorroto nuen erabat, baina hamar edo hamabi urterekin gurasoei Iruñera joan nintzenean, isil-isilean mintzatzen nintzen haiekin euskaraz, inork entzun ez zezan. Hori aldatu egin da eta gaurregun euskara hobeki ikusia dago, gaztedia eta jende progresistaren artean, eta euskaldungoa eta abertzaletasuna agertu egin dira. Halere kontuan izan behar dugu Iruñean abertzaletasuna gehien bat azken bost urteotan sortu dela Txantrea, Rotxapea eta San Jorge auzoetan. Auzo horietako jendea Erriberako jendea da, herri txikitakoa, ehun-

Baina jende horretan euskaltzaletasuna hainbat itsatsi gabe dago.

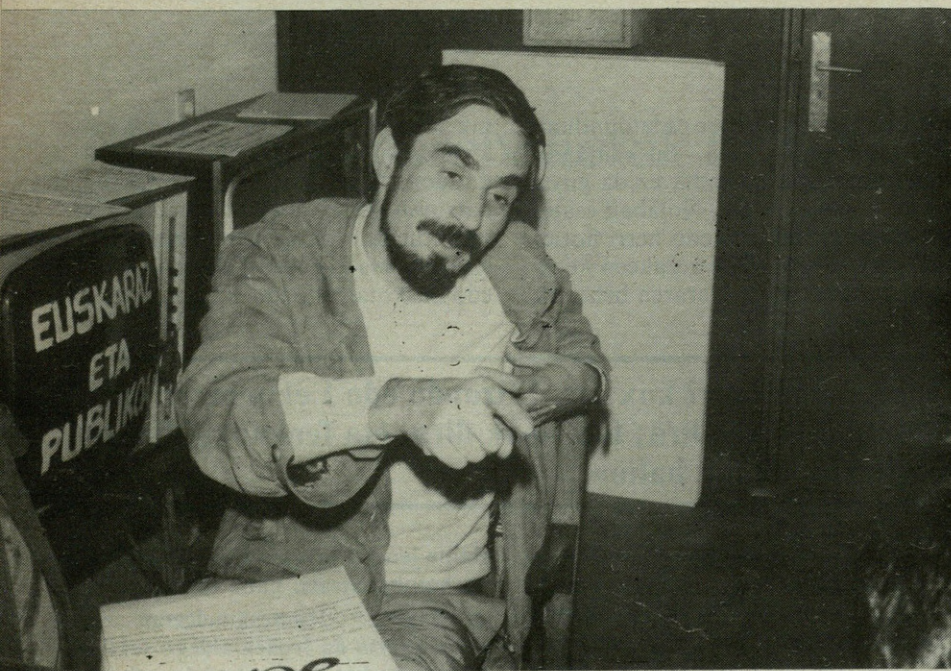
ARGIA.— Hauteskundeetan eta, garbi agertu da Iruñea aldeko sektore inportante bat abertzale dela, eta biztanleen aldetik ia Nafarroako erdia dela ikusten badugu, bazirudien nola baiteko esperantza eduki zitekeela, ezta?

J.A.— Euskararen etorkizuna nahiko latza ikusten dut nik, eta ez Nafarroan bakarrik, Euskal Herri osoan ere bai. Nire ustez, Nafarroan euskara ez da salbatuko Baskongadetan salbatzen ez bada. Nafarroan euskara berez ez da salbatuko, edo Euskal Herriko osotasunean salbatuko da edo hil egindo da. Badaiteke Baskongadetan bakarrik salbatzea, baina haietan salbatzen ez bada hemen ere ez da salbatuko. Besteen beharra beti izango dugu.

ARGIA.— Dena dela, orain arte badirudi alderantziz sinetsia izan dela, hau da, abertzaletasunaren berpiztea Nafarroatik zetorrêla...

J.A.— Nik uste dut herri ingenuo bat garela, oso ingenuoa, eta beti euskarriak bilatzen ditugu. Klitxe batzu sortzen ditugu eta haietan sinesten dugu batere analizatu gabe. Klitxe horietako bat da Sabino Aranak esan zuena: «Cuando Nabarra sea abertzale, Euzkadi será independiente».

«Nekazariak berez izugarritzko konplejua dauka, eta inferioritate sentimendu hori askotan euskarari ematen dio».

«Giroa aldatzen ari da zenbait gazteren artean, baina batez ere erdaldunduak diren gazteen artean».

Eta hori gezur hutsa da. Nafarrorik gabe ere, nik hala uste dut behintzat, hiru probintziak aurrera atera daitezke. Horrek ez du esan nahi atera behar direnik. Urrutitik ere. Atera daitezke baina uste dut Nafarroak pisu handia duela eta behar beharrezkoa duela. Baina hortik Sabino Aranaren esanak egiazat eta ziurtzat hartzea astakeria bat iruditzen zait.

ARGIA.— Prozesu horretan zein inportantzia izan dezake instituzioetatik alde egiteak edo beraietan parte hartzeak? Herri Batasunaren papera alegia...

J.A.— Nire ustez Herri Batasuna mugimendu bat da, eta mugimendu bezala jende asko hartuko dituen programa zabal bat eduki behar du. Programa zabal hori KAS alternatiba izan daiteke, nahiko zabala nire ustez, ez da xeheki egindako programa bat. Halere indar etsaiek nahi izan dute Herri Batasuna partidu radikal bat bezala presentatzen. Eta uste dut tranpa horretan erortzen ari garela gu, partidu bezala ari gara jokatzeko, eta askotan radikalegi. Nik uste dut instituzioetatik ateratzea hutssegite handi bat dela arrazoin horregatik. Ez instituzioek euskara salbatuko dutelako, ez dut sinesten ez eus-

kara eta ez Euskal Herria salbatuko dutenik. Baina imajin horregatik eta jendea H.B.ra ingura dadin uste dut instituzioetan parte hartu beharra, dago nahi eta nahiez. Parte hartzen ez badugu jendeak oso radikal eta marginalen egi bezala ikusten gaituelako. Orduan, barruan lanegiten badugu eta borrokatzen bagara gure programa argi eta garbi behin eta berri agertuz, jendea konturatu egingo da ez garela radikalak, abertzaleak eta sozialistak garela, eta kitto.

ARGIA.— Ondorio txarrik izan al du Nafarroak instituzioetatik ateratzeak?

J.A.— Uste dut instituzioetatik ateratzeak Nafarroan eragin izan duela, eta zenbait tokitan H.B.ren kontrako «voto de castigo» ere izan dela. Bestaldetik ere esan behar dugu Herri Batasunako sinpatizantea aberztaletasunean berriki sartutakoa dugula, ondu gabe dago eta arrisku handia dago botoak galtzeko. Boto

utila eta antzeko tranpetan erortzeko oso erraztasun handia dagoela alegia.

ARGIA.— Botoak biltzeko estrategia hori nolakoa litzateke, beste indar abertzaleekin batera aurkeztuz?

J.A.— Ez, ikuspegi horrekin ez naiz batere ados. Nire ustez hor Herri Batasunak politika nazional bat izan behar duela, eta Herri Batasuna bezala agertu behar duela Nafarroan ere. Bere xehetasunak izango ditu, baina global estrategia nazionala gorde behar du.

ARGIA.— Baina nahiz eta batera ez aurkeztu, Nafarroan ez al lirateke beste alderdi abertzaleekin erlazio bereziak eraman behar?

J.A.— Alderdi batetatik, jokatu behar genuke PNV gehiegi xaxatu edo atakatu gabe. Noski, horretarako PNVrekin zenbait akordiotara ailegatu behar genuke. Nik uste dut mendialdeko biztanlegoaren gehien-goia nahiko ongi egoten ahal dela PNVn, «de facto» haren botoemai-leak direla. Baina azkeneko kanpainen oso gaizki jokatu du PNVk eta argi eta garbi joan de Herri Batasunari botoak kentzera eta hori huts handi bat da PNVren aldetik. Hor dugu Baztango kasua, UPNk atera du gehien-goia, eta horko biztanle gehiena lasai lasai egon zitezkeen PNVn. PNV joan da guri botoak kentzera eta ez UPNri botoak kentzera, eta horri zor zaio neurri handi batetan PNVren frakaso elektoral Nafarroan. Nik uste dut nolabaiteko tratua egin beharra dagoela esanez Nafarroan ez dugula elkar hainbeste atakatu. Badakit hori esatea erraza dela, baina gero praktika oso zaila gertatzen dela, baina saiatu behar genuke.

ARGIA.— Azken aldian PSOEk eramandako politika antieuskalduna ikusita bazirudien Nafarroan jaitsi egin behar zuela. Ez da horrela gertatu ordea, eta aitzitik izugarri igo egin da. Nola explika daiteke hori?

J.A.— Galdera egokia iruditzen zait gipuzkoar batek egin izateko. Hauteskunde aurretik H.B.ko buruzagi batzuekin hizketan esaten zida-

«Nafarroan euskara ez da salbatuko Baskongadetan salbatzen ez bada. Edo Euskal Herriko osotasunean salbatuko da, edo hil egingo da».

ten Nafarroan H.B. izugarri igoko zela, eta hori ikuspegi okerra da niretzat. Nafarroan biztanle gehienak apolitikoak izandakoak dira, eta gaurregun ere halakoak dira gehien bat. Nire herrian adibidez duela hamabost urte inork ez zekien ikurrina nolakoa zen, askotan ezta espainola ere. Prentsarik ez zen irakurtzen, irratia ez zen entzuten oraindik, telebista orain duela berriki arte ez da sartu... eta orduan Nafarroko biztanlego gehiena apolitikoa da. Eta politizazio bat gertatu denean batez ere, 60ko hamarkadatik aurrera izan da eta Iruñea, Tafalla, Estella eta herri nahiko handietan. Feliperen imajinarekin, eta UCDren deskalabroarekin, lehen UCDren botoak zirenak oraingoan PSOEra joan dira. Besterik ez.

ARGIA.— Eta orain PSOE agintean delarik, zer edo zer aldatzeko aukerarik izango al da?

J.A.— PSOEgandik ezin dugu ezer espero, ez Nafarroan eta ez Baskongadetan. PSOEek partidu bezala hemen ez du existitzen. Hor dago masa amorfua bat, apolitikoa eta PSOEri botoa eman diona, baina PSOEek ez du existitzen. Franco garaiko klandestinitatean PSOE ez zen inon nabarmendu, eta are gutxiago Euskal Herrian. Orduan PSOEen arribista pilo batzu daude, eta gero telebistak etabar erakartzen dituen boto piloa. Nafarroan gehien bat apolitiko den jende multzo handi bat. Baskongadetan garbiago dago, uste dut PSOEri botoa eman diotenak espainolista hutsak direla, eta botante horien soziologia eta Madrilgo PSOEren botanteen soziologia arras diferenteak direla.

ARGIA.— Gaurregun erreferenduma aplikatuz gero, galdu ala irabazi egingo litzateke?

J.A.— Gaurregun, galdu egingo genuke dudarik gabe.

ARGIA.— Eta biztanlegoaren positioa horrelakoa dela ikusita, noraino esan daiteke «Nafarroa Euskadi dela»?

J.A.— Nik hori beste galdera batekin erantzungo nizuke: noraino esan daiteke baskongadak Euskadi direla azken hauteskundeak ikusita? Ia ia gehienek botoa PSOEri eman diote han ere.

«Instituzioetatik ateratzea hutsegite handi bat izan da; parte hartzen ez badugu jendeak oso radikal eta marjinali bezala ikusten gaitu».

«Badirudi zenbaitzuentzat Nafarroa dela problema, baina nik beldur handiago diot Bizkaiari Nafarroari baino».

ARGIA.— Zerk erabakiko du borroka hori alde batetara ala bestera?

J.A.— Azken diruak eta indarrak erabakiko dute balantzak noren aldeira joko duen. Horretan sinetsia nago: gure indarrak batu eta borrokatzen bagara, irabaz dezakegu. Aski dago jendearen ehuneko hogeigure alde edukitzea eta jende multzo hori azkenaraino joateko prest egotea. Askotan pentsatu dut honetaz, eta nire eritziz jendearen ehuneko larogeik ez du inoiz pentsatzen, manatzen diotena egin, eta aurrera. Uste dut Hitlerrek esaten zuela horixe.

ARGIA.— Nola eraman daiteke indarrak biltzeko prozesu hori?

J.A.— Organizazio mailan, uste dut asko galdu dugula eta halere hondo jo dugula. Orain hasi gara noski piska bat buruarekin pentsatzen eta ahal duguntxo egiten bakoitza bere aldetik. Hori nolabait koordinatuta egin behar genuke, eta nik uste dut inportanteena dugula, esate baterako, mendigoizale elkarteetan, dantza elkarteetan, pilota elkarteetan, eta guzti horietan sartu, sartu eta ahal dugunarekin lanegin, hogeigutit batzura hogeigutit horiekin. Abertzaletasun mundu guzia horrela sortuko da. Horrela sortu zen garai batetan eta hala sortuko gerora ere. Urteak pasatzen dira emaitzak ikusi arte, baina uste dut basetik hasi beharra daukagula.

ARGIA.— Beste herrialdeetan Nafarroarekin izaten den ikuspegiari buruz, zer eritzi duzue zeuko? Esan nahi dut Nafarroaren obsesio etengabe hori, «Nafarroa Euskadi da» behin eta berriz errepikatzea, etabar...

J.A.— Egia esan, nafarro «Nafarroa Euskadi da» hori ez zaigu asko gustatzen. Esan nahi dut badirudiela zenbaitzuentzat Nafarroa dela problema, eta Nafarroako egoera Bizkaikoa bezain gaizki ikusten dut neronek. Nik Bizkaiari beldur handiago diot Nafarroari baino. Nafarroako

abertzaletasuna ari da lanean, eta gehien bat bertako jendea da. Jende hori abertzale bihurtzeko errazago da. Bilboko Ezkerraldean, aldiz, 600.000 pertsona bizi dira, Nafarroan baino 100.000 gehiago, eta erabat arrotza ikusten dut jende multzo hori. Problema handiago ikusten dut beharbada horretan gurean baino.

ARGIA.— Zein posibilitate dago PNV nagusi den instituzioetan euskararen salbazorako?

J.A.— PNVren jarrera analizatu izan dut azken urte hauetan, eta oso oso garbi daukat PNVren buruek euskarari «paternostera» eman diotela iadanik, azkeneko bedekazioa. Analisi global bat eginez, duela urte batzu munduan kontsumismoaren mitoa eta, dudak jarri zirene, etabar, etabar. Horren aurrean ikusi behar genuke PNVk hartu duen jarrera, erabat kontsumoaren aldekoa, erabat kapitalismoaren aldekoa, eta jarrera hori hartu duen talde bati ezin zaio eskatu inola ere euskara salbatzea. Euskara ez dute ezertarako behar, eta PNV instituzioetan nagusi den bitartean instituzioek ez dute euskara salbatuko.

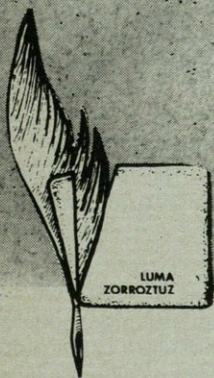
ARGIA.— Eta beste indarren bat balego boterean?

J.A.— Herri Batasuna boterean balego, egoera desberdina izango litzateke. Orduan bai posible izango litzateke euskara salbatzea, nahiz eta nik ere dudak izan Herri Batasuneko buruzagi batzutat.

ARGIA.— Apur bat gehiago argi ezazu hori...

J.A.— Esan nahi dut nire usterako sektore erdaldunek pisu handiegia dutela Herri Batasunaren barruan. Eta sektore erdaldunetaz ari naizenean, Bilbori buruz ari naiz. Eta hori da akats bat Herri Batasunari ikusten diodana. Esate baterako, ARGIA edota «Egin»en artikulua bat ateratzen bada Herri Batasunaren linean erabat baina linea ofiziala kritikatzin, ez dute inongo erantzunik jasotzen. Askotan Herri Batasuneko buruek ignoratu egiten dute euskara eta hori oso grabea da.

**Joxe MOLLARRI
Jexus IJURKO**

SEASKA: AURTEN ERE BORROKA BEHAR

Gexan LANTZIRI

Iragan eskola urtean, ikastoletako guraso, irakasle eta ehunka laguntzailek, eraman zuten borrokaren uzta, aurtengo uztailaren lehenan, Bordeleko Martin errektoreak eta Seaskak izenpetu zuten hitzarmena izan zen.

Uzta haren ondorioa ordea, ez da izan hitzarmen hark zioenaren betetzea, baizik eta, frantses «Education Nationale»-k Martin errektorearen bitartez, ipar Euskal Herrian bere menean dituen eskolentzat moldatu duen xede elebiduna.

Xede horrek, alde batetik aipatzen dituen printzipio ederrak, gero bestaldetik kontratzen eta mugatzen ditu. Ez da batere harritzekoa, beraz «Seaska» batasunak bere urteko Biltzarre Handian ez badu onartu. Nahiz lanerako proposamen batzu egin dituen...

I 1982-ko uztailaren 1-eko hitzarmena.

Hona delako hitzarmen horrek zioena, bi lerrotan emanik:

- pedagogi metodoak eta edukinak
- gela berrien tokiuneak

- irakaslegoaren laneko bideak
- abiaraziko diren eskola esperimentaletan eta ikastoletan erabiliko diren pedagogi moldeen jarraipena eta baliopena.

elkarren artean finkatzeko eta mugatzeko bilduko dira Errektorea eta Seaska».

II Martin errektoreak aurkeztu duen xedea.

«Education Nationale»-ko ordezkari izanez, Bordeleko Akademian dagoen Martin errektoreak ez du, aipatu dugun hitzarmen horretaz batere kondu atxiki. Ipar Euskal-Herrian bere menpean dauzkan eskolentzat asmatu duen xede edo proiektua, ikastolarik izan ez balitz bezala moldeatu du.

Zer dio, orohar, xede horrek? Elez xede ederraren itxura izanik ere, eta hargatik S.N.I.-ko irakasle frantseskoientzat gehiegia, xede horrek berak bere baitan dauzka bi muga baldintzagarri hauek: horrelako irakaskuntzarik ez daitekeela egin, gurasoen eta irakasleen nahiaren aurka. Eta bistan dena, gurasoek nahi badute eta irakasleek ez, ez dago ere ematerik! Bestalde, eskolako zuzendariaren esku gertatzen da horrelako esperimentatzea!

Xede horrek, ama eskoletan eta lehen mailetan, abiarazi nahi lituzkeen «euskarazko eta erdarazko» gela horietan, (eskola urte hau burutzean ikusiko zenbat izango diren), gela horietan beraz, euskara, hizkuntza ahul bai bezala erabilia izanen da. Alabaina, ikasgai baliogarriak, hala nola zientziak, erdaraz irakatsiko baitira.

Euskarazko irakaskuntza mota hori egingen den geletan, gisa guziz, euskara frantses hizkuntza zapaltzailearen meneko geldituko da, gela barruan berean; eta gelatik kanpo bietan, orain arte bezala!

Erran gabe doa beraz, zer heinetako elebitasunera helduko diren horrela eskolatuak izanen diren haurrak...

III Xede horren helburua: ikastolak baztertzea!

«Education Nationale»-ko ministeritzako «pedagogilari» super argituek asmatu duten xede hori, Seaskak hurbildik miatu, ikertu, aztertu duelarik, laster ikusi du zer helburu duen: hemendik aitzitik, frantses eskolak egiazko irakaskuntza elebiduna eginen duela jendeari sinetsaraztea! Eta uste-kizun horren ondorioz, ikastolen sistema baztertzea eta kentzea!!!

Zergatik? Gaurko egunean, egiazki ohartuak baitira, delako «super pedagogilari» horiek, ikastoletan eskolatuak diren haurrak, sortzez euskaradun, frantsesadun, alemanadun, inglesadun edo espainoladun haur horiek direla, errealki hel-tzen elebitasunera.

Eta gehienbat eskolaren bidez deseuskaldundu duten iparraldeko euskal gizarte hau, ez dute berriz eskolaren bidez euskalduntzen ikusi nahi, frantses hizkuntza bigarren hizkuntza bezala atxikirik ere. Ez. Frantses hizkuntzak behar du lehentasuna. Eta erreakzioe mota hori ez da batere har-rrigarria. Normala baizik, kolonizatzaile guziena delako!

IV Seaskaren erantzuna

Bistan den gauza, Seaskak ez duela horrelako irakasbide-rik eta eskola motarik onartzen. Salatzen baizik. Alabaina, Seaskaren eskaria eta proposamena oso osorik gelditzen baita: ipar Euskal-Herriko eskolak bi bide hartu behar ditu. Bata, ikastolek hartu dutena, erran nahi baita, irakaskun-tzarako lehen hizkuntza bezala euskara erabiliko duena. Eta bestea, lehen hizkuntza bezala frantsesa erabiliko duena.

Halere, Seaskak, Urriaren 24-eko Biltzarre Handian agertu duen txosten orokorrean, hauxe proposatzen du: «... Elkarlan baliagarri eta egingarri bat egin liteke, hiru mailetan. Horretarako, elkarlan horrek hiru alderdi hauek bildu behar lituzke:

- administrarritza eta Herri-elkartea
- irakasleak eta pedagogi espezialistak

— bi eskolabide mota horien baliatzaileak.»

Horrela, beste behin gehiago frogatuko dute, zer heinetarainoko maltzurkeria duten E.N.-eko ministeritzaren ordezkariak. Eta beraz, Seaskarekin izenpetu zuten hitzarmena hautsiz hartu duten bideari jarraikiko zaizkion ala ez.

V Zein da gaurko egoera?

Urte hastapen honetan, iparraldeko ikastolen egoera ez da iragan urtekoa baino hobea, diru aldetik bederen. Zeren eta, Seaskak estadiarengandik hartu beharra zuen milioia, oraindik ez baita sartua. Hori alde batetik. Eta bestetik ber-ritz, aurtengo kondurtearentzat eztabaidatu beharra zen di-rulaguntza, iragan diren iraila-urria honetan egin beharra baitzen ontsalaz, eta ministeritzak ez baitu elkartzetik onar-tu, Seaskak hori gutunez eta telefonoz oroitarazirik ere.

Haurren kopurua ordea, azken urte honetan, ehuneko ha-malaez goratu da. Eta hori gertakizun bihoztoia da.

Bestalde, aurtendik haste, Seaskako irakasleak bi ur-teko moldakuntza egingen dute. Non? Donostiako Eskola Pu-bliko Normalean.

Seaskaren bigarren Biltzarre Handia hazila honen 14-ean iraganen da, Uztaritzen. Eta orduan finkatuko dira aurtengo eskola-urterako hartuko diren norabide berriak.

Azken hitz: aurten ere, iragan urtean bezain beharrezkoa izanen da BORROKA!

ISILIK! pedagogi aldizkaria

«Pedagogi berriak ezagutzeko bide bat»

«... Inor konturatu gabe, gauza gehiegi mugitu gabe, hemen dago.

Zerbait egiteko lehenengo urratsak eman behar genituela eta poliki poliki hasi gara, hanka hutsik baina lurrean ondarra egongo delakoan bagoaz», irakurri ahal izan genuen ISILIK! aldizkariako sarreran, bere egiletariko batek ekarri zigunean. Hi! —esan genion—, datorren asteen pasa hadi hemendik eta egingo diagu elkarrizketatxoaren bat.

Baita etorri ere! Bera eta beste bi lagun etorri zaizkigu. Hementxe ditugu aurrean. Nahi duguna galdetzeko aukera ukanen dugu.

TORINOTIK BUEL-TAN... ISILIK

A: ISILIK... bainan ez oso isilik, ezta? Nondik nora bururatu zaizue pedagogi aldizkari bat argitaratzea? Irakasleak zaretela eta?

I: Bi iturri, edota bi indar gurutzatu direla, esan daiteke ISILIK!-en sorreran. Bata da, Gipuzkoako ikastoletako Irakasle Elkarateak pedagogi aldizkari bat argitaratzeko zuen gogo eta asmoa; eta bestea, Torinotik bueltan etorritako irakasle taldeak bere esperientzia kontatzeko zeukan beharra.

A: Banan bana ahal baduzue...

I: Gipuzkoako Ikastole-tako Irakasle Elkarateak (GILE) betetzen dituen lanak zerak dira: koordinazio lanak, alde batetik, eta ikastolari dagozkion zerbitzuak bestetik. Haur erdal-dunen problematika dugu hauen artean, halanola ikastaroak, euskarazko testak eta material lagun-garriak, zeinetatik aipa bai

genitzake «itzul» eta «sor» sailetarako itzulpenak, eta euskara hutsezko hiztegi-txoak. ISILIK! pedagogi aldizkaria ere, zerbitzu hauen artean egonen litza-teke.

A: Gero Torinorako bi-daia...

I: 40 lagun joan gintuen urtarrilalan Torinora, han-go esperientzia hura eza-gutzero. Ikastola eta Na-zionaletakako irakaslez, eta pedagogoz eta psikologoz zegoen osatua taldea. Handik bueltan, Aterako diagu!, esan genian, Zergatik ez? Guk pentsatzen genian aldizkariaren hase-ra izango duk!

A: Zergatik atera nahi zenuten esperientzia hori? Ze interes zeukan?

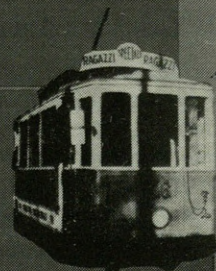
I: Joan zen udan Fioren-zo Alfieri, Torinoko zine-gotzia, etorri huen udako ikastarora hitzaldi batzuk ematera, «Municipio, Re-novación escolar y cambio pedagogiko», gai bezala harturik. Interesgarria iru-ditu eta Torinora joatea erabaki genian. Eta zera

ISILIK!

pedagogi
aldizkaria

urria 1982
0. alea

TORINO (italia)
HEZKUNTZA SERIOTAN
HARTU DUEN UDALA.

ikusi genian: Bilbok, Tori-noren biztanlego erdia ukanik, 7.000 miloiko pre-sopostua dik; Torinok 140.000 miloikoa, eta ho-nen erdia irakaskuntzara dedikaturik. Auskalo zen-bat diren Bilbokoak! Ate-ra kontuak. Arras ezagu-garria iruditzen zitzaigun proiektua. Zabalduta nahi izan dugu proiektu hori, idea hori.

«IRAKASLEEN ARTE-KO ERREFERENTZI PUNTU IZAN NAHI LUKE»

A: Zeintzuk dira zuen asmoak aldizkaria jarraitasun batekin planteatzera-koan?

I: Irakasleen arteko erreferentzi puntu bat izan nahi luke, ISILIK! aldiz-kariak, lehenik. Zeren, na-hiz eta koordinaketa eman GILEren bidez eta, hau ezinezkoa bihurtzen da praktikan. Aldizkariaren bidez posible izango duk hemen zerbaitean ari den irakasleren baten berri ukan dezaten han.

Bestalde oso egokia de-ritzogu pedagogia berriak eta ezagutarazteko. Ez ge-nuke ordea, irakasleen koto bihurtu nahi, ez eta ikastoletako gauza itxi huts bat. Irekirik egongo da ISILIK! nahi duen guz-tiarentzat. Irakasle dela edota guraso dela; ikasto-lako ala kanpoko.

A: Izan al da zuen aurretik antzeko aldizkariren bat?

I: Bi edo hiru intento izan hituen beste aldizkari batekin, URRATS izena zian.

«HIRU HILABETE-ROKOA»

A: Lehenengo hau monografikoa da, ezta? Torino-koa bakarrik dakartzazue, ez?

I: Bai.

A: Eta hurrengoak nola-koak izango dira? Ze gai ikutuko dituzue, edo ze sail edukiko ditu aldizkariak?

I: ISILIK! honetan, O. zenbakian, zail batzu jarri ditugu, ea zer iruditzen zaien jendeari! Horiekin hastea pentsatzen dugu, nahiz eta aldagarriak izan. Sail horiek, aurkezpene eta non-zer kenduta hauek lirategi: Eritziak-Esperientziak (irakasleen arteko berriak), Gai nagusia, (aldian aldikoa), Teoria, (Korronte pedagogikoak, pedagogoak, ...), Berri ofizialak, Berriak, Liburu berrien zerrenda, Gai libreak...

A: Pittin bat zehaztuz, Eritzia-n kolaborazioa eskatzen kuzue, ez?

I: Ez ditugu kolaborazio sakon edo zientifikoak eskatzen, hemen, noski, ez dugu ezer eskatzen, denon artean egiten baitugu edo egin nahi dugu hau.

Nahiko genukeena da, bakoitzak egunero dituen kezka, ezinak edo garbi ikusten ez dituenak azaltzea. Bakoitzak, ados ez dagoenaren salakuntza egitea, edota edonori irudituko balitzaio, eginkizun posibleak edo egin daitezkenak azaltzea, hobe.

Beti edo, behintzat, noizbehinka idatzi nahi izan dugunak edo gure baitan bueltaka ibili zaigunak, gure irakasle lan sufritu hau dela eta, hemen tokia du, eta noski, toki preferentea.

Elkarren arteko komunikazio sekzio bat izango litzateke, beste pretensiorik gabe eta pretensio guztiekin.

A: Zer izango litzateke Gai nagusia?

I: Ale bakoitzean gai nagusi bat joango da.

Ahaleginduko gara gai honek aktualitate minimo bat izan dezan. Gure eguneroko dinamikan zer ikusia duten gaiak aztertze asmoa dugu, gure artean debatea sor dadin eta informazioa jasotzeko aukera izan dezagun.

Gai nagusi horrek marka dezake ale bakoitzaren dinamika eta gai honen pean joan daitezke beste sailak. Hau ez da nahitahiezkkoa, baina aukera bat izan daiteke.

Dena dela, saiaturik ginateke gai honek bijentzia izan dezan eta denok hurbildik ikutu gaitzan.

A: Eta Teoria?

I: Gaur eguneko korronte pedagogikoen berri ematen ahaleginduko ginateke. Toki ezberdinetan, eta errealitatea ikusi ondoren egindako planteamentu pedagogikoak.

Ahalik eta sakonien trataturik genituzke gai teoriko ahuek, lan hortan ari diren espezialistekin kontatuz hortarako.

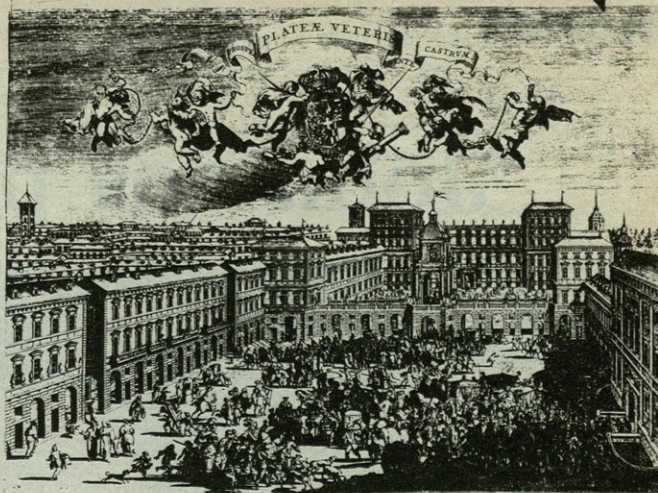
Rousseau, Piaget, Titone edo antzerakoak aztertu eta beren aportazio teoriko eta praktikoa ematen saiatuko gara.

Apartadu honek askotan hain urrutik gelditzen zaizkigun izenak gerturatu eta beren aplikapen praktikoa aztertzen lagunduko digu.

A: Nahikoa izango da aldizkariaren ideia bat egiteko. Zenbaterokoa izango da ISILIK?

I: Hiru hilabeterokoa izan nahi luke, horretan ahaleginduko gaituk behintzat.

A: Beste galdera tekniko

bat. Non banatuko da, Gipuzkoan bakarrik, ala Euskal Herri osoan?

I: Euskal Herri osoan, nahiz eta Gipuzkoako Ikasle Elkartea izan argitaratzailea.

A: Kiosko eta liburudendatan?

I: Bai, ohizko liburudendatan eta ikasletoetan. Dena dela harpidedunak egin nahi genizke. Uste diagu horrelako aldizkari batentzat harpidedunak direla zoztengurik egokiena.

A: Eta... subentzioak?...???...?

I: Eskatzen ari gaituk. Bi gauza berezi behar dizkiagu ordea, orain artean

bezala. Ozenbaki hau, alde batetik, ze oso osorik pagatu bait zigutek hau Kajaorros Probintzialekoek, eta aldizkaria normal hastetik aurrera, bestetik, oraindik inolako zuzentziarik gabe.

A: Espero al dezakezue zerbait?

I: Ez zekiagu. Eskatzen ari gaituk kajaorros, Diputazio, Jaurilaritza eta ahal dugun toki guztitan.

A: Besterik?

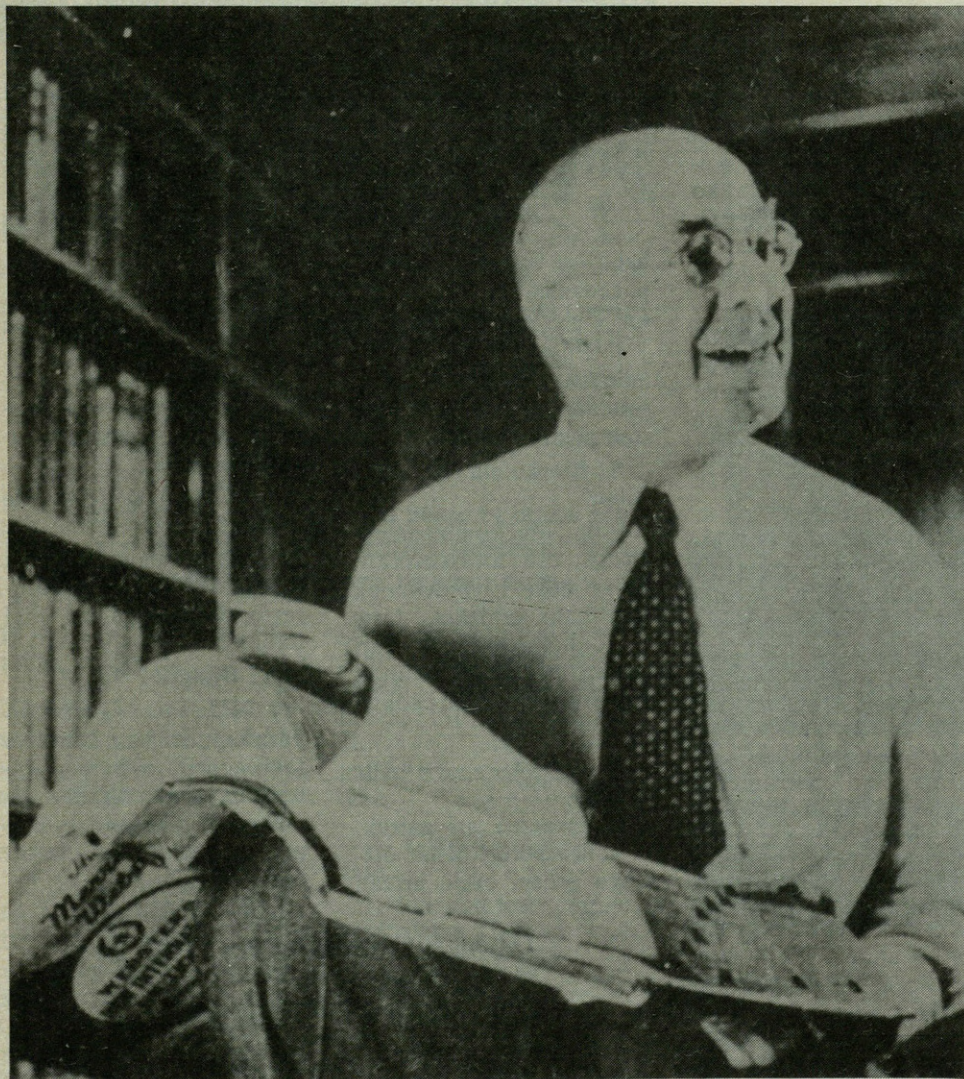
I: Hi, jarri Torinoko gure lagunei han kantatutako agurra, bi bertso besterik ez dituk, ISILIK! aldizkarian bertan zeudek gainera harpidetza txartelaren ondoan.

Lehenengo igandez Torinon ginen gu autobusa hartuta, ta bat-batean aurkitu genuen astea programatuta; egun guztitan Gianni ibili zara oso arduratuta, zure inguruko kide guztiez oso ondo lagunduta, lan egitea erraza izan da hain ondo antolatuta.

Fiorenzo, Gianni, Silvano, Vitto, ta beste denen aldetik, ez genuen uste hainbeste lagun hemen aurki zitekenik; esku zabalak izan zarete bai batetik, bai bestetik, gehiago ezin eska ziteken ta bagoaz Torinotik, eskerrak denoi bihotz-bihotzez euskaldun denon partetik.

T. MANTEROLA

John dos passos

John Dos Passos, Estatu Batuek eduki duten belau-naldi literario nagusienaren partaide izan zen. Gertrude Stein-ek «Belaunaldi Galdua» bezala bataiatu zuen idazle taldea. Belaunaldi honetan Dos Passos ez ezik Hemingway, Crane, Scott Fitzgerald, Wolfe, eta Cummings aurki ditza-kegu, beste batzuren artean.

Belaunaldi honen garai-rik karakteristikoena 1920 eta 1930 artean dauden urteak dira. Lehen Gerra

Mundiala bukatu ondoren. Estatu Batuetan ekonomia gero eta gorago zih-
hoan eta Wilson Presi-
denteak demokrazia mundu guztian ezar zedin lan egingo zuela errepikatzen zuen mikrofonuetatik. Alderdi sindikalak indartu egin ziren eta erdi mailako amerikanoak hortzak era-kusten hasi ziren komunis-
ten aurrean. Garai hartan entzun ziren lehen irrati saioak. Jazzaren garaia zen.

Belaunaldi honetako partaide nagusienak XIX.

mendean jaio ziren, denak zuriak, erdi mailakoak eta erlijioz protestanteak zi-
ren.

John Dos Passos Chica-go jaio zen 1898.urtean. Bere egoera familiarra-gatik, haurtzaro bakarti bat izan zuen, hiriz hiri eta ho-telez hotel beti.

Adoleszentzia garaian lotsatia zen, dropea kirole-tan baina ikasle argia. Harvard-ko Unibertsita-tean pertsona bakarti bat bezala agertu zen nahiz eta azkenean ezaguna izan

hango aldizkarian idaztea-gatik.

1916.urtean «Cum Lau-de» graduatu ondoren, Madrida joan zen arkitek-tura ikastera. Lehen Gerra Mundialak ikasketak utzi arazi zizkion eta Norton-Harjes anbulantzia taldean sartu zen konduktore be-zala.

Bere belaunaldiko beste batzuek bezala, Dos Pas-sosek interes handia zuen gerra ikusteko Gerrari bu-ruz idatzi nahi zuen eta ho-rretarako esperientzia zu-zena beharrezko zitzaion. Esperientzia horretatik atera ziren 1920.urtean «One Man's Initiation» («Gizon baten hastape-nak») eta 1921ean «Three Soldiers» («Hiru Solda-du»). Lehenengoa auto-biografikoa dela esan dai-teke zeren kontatzen duen historia anbulantzia kon-duktore baten historia da. Bigarrena ere Lehen Gerra Mundialean kokatzen da, eta argitaratu zenean es-kandalu handi bat eragin zuen. Nobela honekin Dos Passosen izena famatua egin zen.

Gerra bukatu ondoren, Dos Passosek biaje asko egin zuen European zehar. Italian egon zen, Frantzian ere Parisko Sorbonan ikas-ten, Errusiara joan zen 1921ean hango gerra zibila bukatzen ari zenean. Es-painia ere nahiko ondo ezagutzen zuen, bere saio-tan agertzen duen bezala. Saio hauek 1922.urtean argitaratu ziren «Rocinan-te to the road again» («Ro-cinante bidean berriro») li-buruan.

1923an hirugarren nobe-la bat argitaratu zuen Dos Passosek: «Streets of Night» («Gaueko ka-leak»). Nobela honek puri-tanoen kontzientzia estua ikutu zuen eta Estatu Ba-tuetako zenbait estatutan zentzuratua izan zen.

1925. urtean bere nobe-la nagusienetako bat argi-taratu zuen; askoren ustez perfektuena: «Manhattan

Transfer». Manhattan Transfer New York-ko nobela da, hiria bera baita protagonista nahiz eta nobelaren barruan ehun pertsonaia baino gehiago agertu. Liburu honetan «kontrapuntu» estiloa erabiltzen da lehen aldiz nobelaren historian, teknika honek zenbatnahi argumentu eramateko ahaltsuna ematen duelako.

Dos Passos, bere gaztaroan errebelldiaz betetako pertsona bat zen. «The New Masses» («Masa Berriak») aldizkari iraultzailearen fundatzailetako bat izan zen eta alderdi komunistarekin nahiko lotura izan zuen 1930. urte inguruan batez ere. Horregatik Saccoeta Vanzetti arazoa iritsi zenean, 1927an. Dos Passos-ek haiek salbatzeko borrokan parte hartu zuen eta espetxeratua izan zen horregatik.

Momentu honetatik au-

rrera bere biaje gehienak Estatu Batuetan zehar egin zituen, lurralde hura, ohiturak eta jendeak ezagutzeko asmoz.

Depresioaren urteak ziren hauek, 1930 urteko depresioaren ondorengo urteak. Garai honetan Dos Passos mitinetan eta greba piketetan ibili zen. Urte hauetakoa da «U.S.A.» deritzan trilojia famatua. Obra honetan azken urte-tako bere biajetan bildutako esperientzia guztiak agertzen dira. Estatu Batuetako bizitza nolakoa den erakutsi nahi du, maila guztietan eta horretarako, Lurralde hartako XX. mendeko lehen hogeita-mar urtetan kokaturik, maila sozial guztiategoko pertsonaiak agertzen ditu, bakoitza bere giroan baina denak multzo handiagobaten barruan. Guzti hau moldatzeko «Manhattan Transfer»-en erabilitako teknika desarrolatzen du.

Desarrollo honetan, gauza berriak sortzen ditu. Hauetako bat «Dokumental Berriemailea» da. Berriemaile hau egunkarietatik hartutako zatiez eta kantu herrikoiez egin dago. Beste bereizitasun bat, garai hartako pertsonaia ezagunen biografiak sartzea da. Azkenik «Kamararen Begia» deritzan kapituloak ere sartzen ditu nobelan, Begi honen bidez Dos Passosek bere subjektibotasuna kanpora botatzen du.

Espainiako gerra zibila pauso nagusi bat izan zen Dos Passosen bizitan.

1937an Espainian egon zen Hemingway eta beste batzuekin «The Spanish Earth» («Espainiar Lurra») filmean lan egiten.

Ordurarte Dos Passos nahiko lotua egon zen komunismoarekin baina Espai-

nian hasi zen idea horietaz urrutiratzen.

Idea politikoetan eta ideologian birakuntza azkarra izan zuen garai hartan. Iraultzaile ziren mugimenduen alde egotetik, antikomunismoraino iritsi zen Bigarren Gerra Mundiala bukatu zenean. Honekin batera bere kontatzaile teknikak ere aldatu egin ziren; lehengo teknika zinematografiko eta esperimentalak utzi eta modu tradizionalago bat hartu zuen idazterakoan.

Bere hurrengo lan nagusia «Columbia District» («Columbia Distritoa») izan zen. Hau, trilojia bat zen baina ez zuen «U.S.A.»-rekin zerikusirik, ez teknika eta ez gai aldetik. Joera kontserbadorrea nabari zaio dagoeneko. Hori garbi ikus daiteke bere hurrengo obratan. Hauen artean «Most Likely To Succeed» («Exitorako Bidean») eta «Midcentury» («Mende Erdian») nobelak daude.

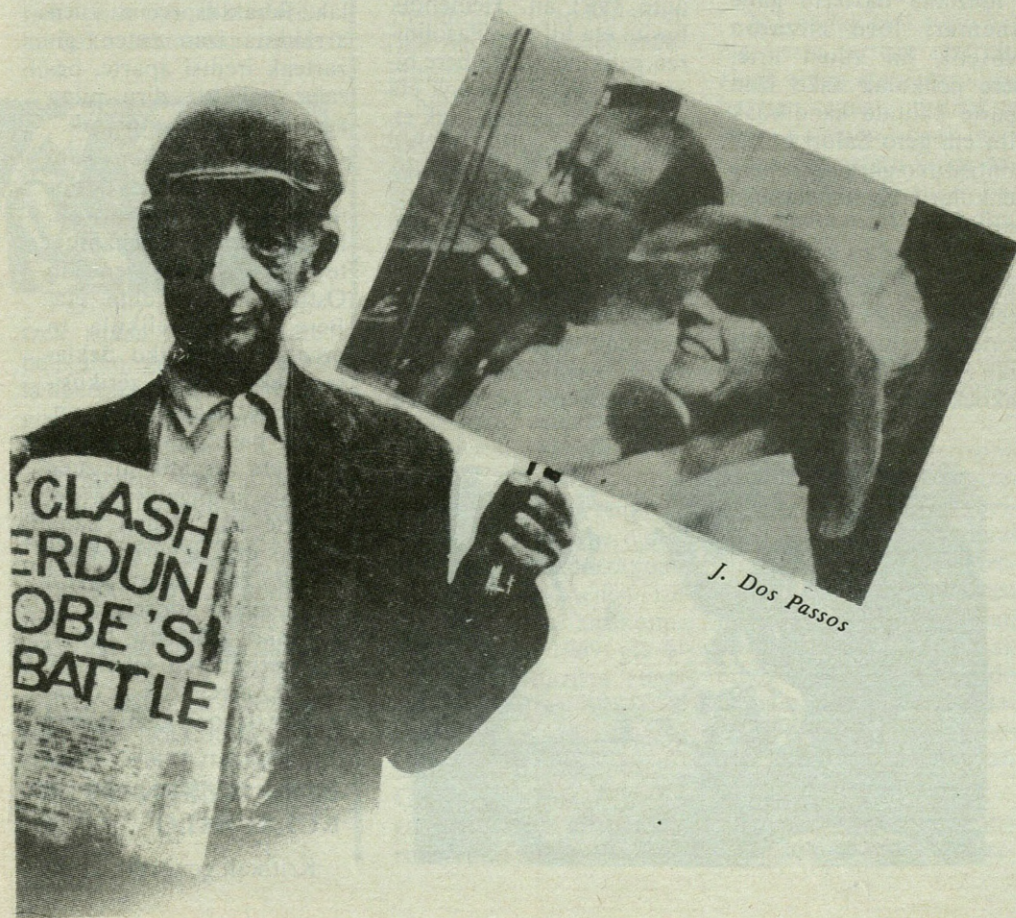
Nahiz eta gaztaroan asko biajatu, helduaroan bizitza lasai bat eduki zuen Cabo Abadejoko bere etxean. Gero bera eta bere emaztea, bere aitonaren granjara joan ziren bizitzera, Virginia estatuan.

Bizitzaren zehar alde batetik bestera ibili zen; ambulanti koduktore izate-tik, «Life» errebistaren korresponsal izatera Pazifikoko gerran, Bersallestik Nuremberg-a, asko biajatzetik aitonaren granjan trankil bizi izatera.

Kontrazio guzti haue-taz aparte, bere obra guz-tiak du hari autobiografi-ko bat. Bere azken liburua 1966an idatzi zuen «The Best Times» («Garai One-nak») tituluarekin. Liburu hau autobiografia bat da, bere haurtzaro eta gaztaroaren historia.

1970. urtean hil zen.

Itziar GILLENEA

Zazpi urte geroago Pier Paolo Pasolini

Hile honen 3an, 7 urte bete dira Pier Paolo Pasolini hil zutela. Bere heriotza nahita eta nahigabea izan zen batera; ez zuen nahi baina bere borrokak horretara eramane zuen; auzkin iraunkor bat zen, etengabe zirikatzen ari zena. Gizarte eta gizon emakume axola gabedunak kritikatzeko dituzten hauek gogorkiagoko agian, beraien ardurarik ezak laguntzen baito gizarteari bere zapalkuntzan.

Ez dago batere zalantzarik Pasolini 60 hamarkadako zinegilerik garrantzitsuenetarikoa denik; orain, bere heriotzaren zazpigarren urtebetetzean, lantxo hau merezia duela deritzagu.

IDAZLE

Zinegiletzat batik bat, ezaguna izan arren, Pasolini idazle bat zen; liburua utzi gabe kamara hartu zuen idazlea. Gazte, oso oso gazte hasiko da poesiak idazten, 13 urtekin; eta 20 urte zituelarik argitaratzen du bere lehen liburua. Italian arrakasta nabarmena izango du eta 50 hamarkadan hasiko da gidoiak ere idazten. Bide honetatik abiatuz sartuko da zine munduan, guztiz ezaguna egin duen munduan. Bere zinema, pelikula, aztertzerakoan kontu-

tan eduki beharko dugu beraz, Pasolini idazle bat zela, poesi, nobela ta dramagile, linguista, saiolari, zine teorilaria ta kazetaria; margotzen zuela eta noiz behinka aktore baten papera egin ere; (eta guzti hau gutxi balitz, zuzendaria!).

ZINEMARA

Idazlana baztertu gabe zinemari lotu zitzaion 1961etik hil zuten arte. Bere pelikula asko izan aparte kalitate handikoak dira eta gero Salóri buruz mintzatuko gara luzez bere pelikularik eztabaidatuena baita.

1961ean «Acatton» egin zuen; pelikula gazteentzat zeukan egin eta horientzat juxtu galerazia izan zen (18 urtetatik beherakoek ezin ikusia); peli-

kula botatzen ari zen zinemari faxista batzuek bortizki sartzen dira. Urte horretan ekiten dio pelikula egiteari eta harrez gero etengabe arituko da. 1962an bi film egiten ditu: Mamma Roma eta «La Ricotta». Lehenengoan sexoarekin garrantziaz hasten da, bere pelikula gehienetan erabiliko duen elementoa. La Ricotta berriz, debekatzen dute 1963 an. Hemendik hasita eta hil arte Pasoliniren pelikuletan eta bere bizitzan ere, eskandaloa eta gizartearen kritika biak elkarrekin agertuko zaizkigu. Faxistak sarri sartuko dira berarekin («Il Vangelo secondo Matteo» pelikulan ere, nahiz eta honekin Pasolinik «Ufficio internazionale cattolico del cinema» delako saria irabazi). Arrakasta ta galarazpenak izango dira Pa-

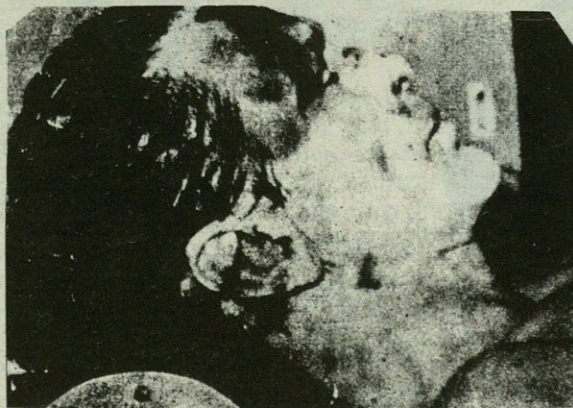
soliniren konstanteak hurrengo urtetan protesta, kexarekin batera.

Hamar urte pasatuko dira (1961-1971) harik eta asmo handi bat praktikara eramane. 1971, 72, 74 urteetan egin zituen «Il Decameron», «I racconti di Canterbury» eta «Il fiore delle Mille e una Notte»; bere bizitzaren trilogia osatzen zuten hiru pelikula. Berak espero ez zuen arrakasta izan zuten, gizarteak irentsi aparte, beraiez baliatuz diru piloa egin bait zuten enpresek.

Azkenez 1975ean «Saló o le 120 giornate di Sodoma» pelikula egiten du, bere bizitzako azkenamurte hartan, Azaroaren 3an Ostian hiltzen dute eta. Bere azken pelikula ta prentsan egindako deklarapenekin bazuen zerikusirik heriotza honek. Egun, 7 urte pasata ez da argitu nork eta zergatik hil zuen zinegile jasangaitz eta nekazale hau, baina baita gauzak argi ta garbi esaten jakin izan duen gizon iraultzaile ta adoretua. Ez da asko pentsatu behar, eta heriotzaren lekukorik egon ez arren, denok daki-gu nor dagoen guzti honen atzean.

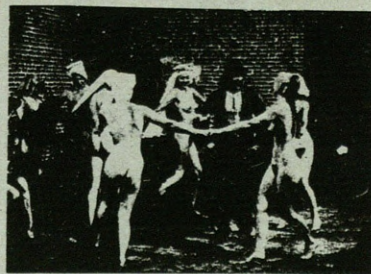
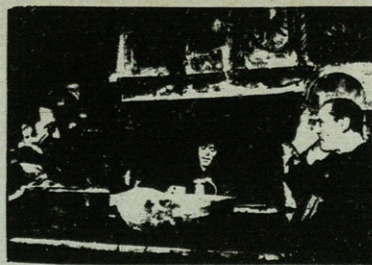
BERE AZKEN PELIKULA: SALO

Kritikak gogorki tratatu

du pelikula hau. Pornografikoa zela, gogorregia, ez zela ikusi behar, galerazpenak, «monstruosa»,... Nik egia esanda, ados nago puntu batetan, pelikula gogorra dela, bukaeran batik bat; baina pelikula gogorra bada ere oso oso pelikula ona da. Areago gogortasun horrek ematen dio kalitatea pelikulari.

Saló, Saderen liburuetatik hartuta dago eta pelikula hasieran gidoia egitean erabilitako bibliografia ikus dezakegu; aurretik sekula ez ikusia. Sadek boterea satirizatu zuen; agian beste idazle askok bide ainitzez egindakoa, baina hemengoan errealismoa litzateke oinarri. Pasoliniren pelikula hau jasangaitza da eta ez dioenagatik, nola dioen baino. Boterea salatzen du, boterea pertsonen deuseztapen gisa, giza eskubideen zapalkuntza bezala. Eta salaketa hau nazi garaian gazte batzuk jasandakoen bidez ageri zaigu. Pasolinik pelikulan zehar boterearekiko nazka sentierazten digu, han ikusitako bortxakerien ondorioz diktaduren aurkako sentimena zabalduz.

NIK BADAKIZKIT

Nik badakizkit.

Nik badakizkit «kolpe» (egia esanda «kolpe» serie bat da boterearen geriza bihurtuz) deitzenaren arduradunen izenak.

Nik badakizkit 1969ko abenduaren 12an Milan-en izan zen sarraskiaren arduradunen izenak.

Nik badakizkit 1974ko lehenengo hilabetetan Brescia eta Bolonia-n izan ziren sarraskien arduradunen izenak.

Nik badakizkit «gailur»-aren izenak; fazista zaharrrak, «kolpeen» asmatzailak, lehenengo sarraskiak egin dituzten neofazistak, eta baita ere azken sarraskiak egin dituzten egile ezezagunak, erabili dituztenak.

Nik badakizkit tentsioaren bi fase desberdinek, hobe esanda kontrakoak, maneiatu dituztenen izenak: lehen fase antikomunista (Milan, 1969) eta bigarrena antifazista (Brescia eta Bolonia, 1974).

Nik badakizkit magnate taldekoen izenak, nortzuk CIA-ren laguntzaz (eta bigarren mailan greziar koronel eta mafiarenarekin)

sortu dute lehenengo (huts-egina, gainera) gurutzada antikomunista bat 68a bukatzeko behin betirako, eta gero, beti CIA-ren laguntzaz, berreraiki dute birjintasun antifazista bat, erreferenduna-ren(*) hondamenarekin bukatzeko.

Nik badakizkit meza bat eta beste tartean instrukzioak eman eta general zaharrei seguru politikoa eman dietenen izenak (gertu izateko estatu kolpe baten beharra sortuko balitz), neofazistak edo hobe, neonaziak (Konkretuki tentsio antikomunista sortzeko) eta delinkuente komunak, orain arte-eta agian betiezezagunak (tentsio antifazista sortzeko) zaintzen dituztenak.

Nik badakizkit pertsona serio ta inportanteen izenak, nortzu pertsonai irri-garri —operetako general huraxe bezala, nor Direccion Forestal delakoaren zuzendaria zen Ciudad Ducal-en Italiako basoak erretzen ari zirelarik— edo pertsonai gris edo antolatzaile hutsen, Miceli generala bezalakoen, atzean ibili dira.

Nik badakizkit pertsona serio ta inportanteen ize-

nak, nortzu fazista izugarrikeri zuizidak aukeratu dituzten ume tragikoen eta delinkuente komunak, sibilarrak edo ez, beraien eskutan hiltzaile jarri diren atzean ibiltzen dira. Nik badakizkit izen guzti hauek eta zer ekintzagatik (instituzioei atentatuak, eta sarraskeriak) diren errudun.

Nik badakizkit. Baina ez dut frogatzerik. Ezta ere arraztorik.

Nik badakizkit, intelektual bat naizelako, inguruan gertatzen dena jarraitu nahi duena, idazten duena ezagutzen nahi duena, ez dakien guztia imajinatu edo isildu egin behar duen idazle bat naizelako; itxuraz inolako loturarik gabeko ekintzak lotzen dituen, lauki politiko koherente batetan zati ezantolatua eta puskatuak konpontzen dituen, arbitrariedade, zorokeria, misterioa dagoen toki batetan logika birjarri nahi duen idazlea naizelako.

Pier Paolo Pasolini
(1974-XI-14an)

(*) Dibortzioari buruzko erreferenduna.

X. E.

Pasoliniren oinarrizko biografia

- 1922 Martxoaren Sean jaio egiten da, teniente ta maistra baten semea da. Gaztaroan aitaren-ganako gorrotoa ta amarenganako maitasuna hazten da bere baitan. Unibertsitaterra doa.
- 1942 Berak ordaindurik argitaratzen du «Poesie a Casarsa» bere lehen liburua.
- 1944 Soldaduzkan ihes egin ondoren aurreko urtean; urte honetan antzerki lan bat idatzi eta eskola bat eraikiko du.
- 1945 Bere anaia —partisanoa— hiltzen dute. «Accademiuta di lingua furlana» eta aldizkari bat eraikitzen ditu. Bere-lehen gidoia.
- 1947 P. C. I. an sartzen da.
- 1949 P.C.tik botatzen dute. Aitarekin eztabaidatu ondoren, ama hartu eta Romara dihoa.
- 1950-61 Poesi, gidoi ta artikulua ugari idazten ditu, klaseak ere ematen ditu. Azken urtetan gidoiak gero ta ugariagoak dira.
- 1961 «Accatone» egiten du; bere lehen pelikula.
- 1964 «Comizi d'Amore» eta «Il Vangelo secondo Matteo».
- 1965 Moravia-rekin batera Nuovi Argomenti aldizkaria zuzentzen du.
- 1966 «Uccellacci e Uccellini» eta «La tierra vista dalla luna» pelikulak egiten ditu.
- 1967 «Che cosa sono le nuvole?», «Etipo Re» eta «Sequenza del fiore di carta» pelikulak eta sei tragedia ta bi gidoi gehiago egiten ditu.
- 1968 «Orgia» tragedia aurkezten du eta «Teorema» ta «Appunti per un film sull'India» pelikulak. Lehena (ia bi ordutakoa) soinurik gabe dago bere ehuneko largoeian.
- 1969 «Appunti per una orestia africana», «Porcile» eta «Medea» pelikulak egiten ditu. Auzitara doa Palacio de Cine delakoan sartzeagatik protesta batetan.
- 1970 «Appunti per un romano nell'immondizia» film laburra egiten du, baina ez beste bat S. Pablori buruz Elizak laguntza ukatzen bait dio.
- 1971 «Il Decameron». Lotta Continua egunkari ezkertiarren arduraduna da eta auzitara doa artikulua bat dela ta.
- 1972 «I racconti di Canterbury» (bere trilogiaren bigarren pelikula).
- 1974 «Il fiore delle Mille e una Notte» pelikula eta «Le mura de Sanaa» film laburra egiten ditu.
- 1975 «Saló o le 120 giornate di Sodoma» bere bizitzako azken pelikula. Demokristiano buruzagiei prozesoa bat egitea pentsatzen du. Azaroaren 3an hiltzen dute.

OHARRA: Azken urtetan ez dugu bere idazlanik aipatu, baina liburu franko argitaratu zuen. Denetara Pasolinik 41 liburu idatzi zituen, 22 pelikula egin, 21 gidoitan parte hartu eta 11 aldizkari ta egunkari-tan idatzi.

AMETSA PASA ETA...

(Patrick DEWAERE hil da)

Uztailaren 16an, Parisen, 22 long riffle harmaz bala bat ahoan tiratuz, bere buruaz beste egin zuen Patrick DEWAERE frantsez aktore famatuak. Mutilak atzema... zuen arratsalde apalean odolean igerika. Etxe hortan bizi zen emaztearekin eta bere alabarekin. Esplikaziorik gabe joan zitzaigun hain lehenti zagon mutiko erromantiko hau. Depardieu, Romain Bouteille, Miou-Miou eta Coluchen belau-naldikoa zen. Denek elkar ezagutu zuten, 1970 urteetan, Café de la Gare teatroan.

Bera, Patrick Maurin, izengoitizat hartu zuen bere amatxi baten izena: Dewaere, 1947eko urtarri-laren 26 sortu zen Saint-Brieuc Bretainiako herrian. Familia guzia, jadanik, tauletan ari zen antzerki lanean. Bost urtetan iragan zen, lehen aldiko jenden aurrean jostatzeko. Zail zitzaizkion txalo be-roen biltzea... Hogei eta bat urtetan, Parisera etor-tzen da, eta Café de la Ga-reko lagunekin aritzen da. 187lean, zineman hasten da «Les mariés de l'an II»

filmean, Jean Paul Rappe-nearekin. Hortik hara, 25 obra emanen ditu bereziak eta krisisaren Frantzia era-kusten digutena. Zenbait filmeren tituluak zerrenda-tuko ditut: «La maison sous les arbres» 1971 René Clementekin, «Them roc» 1972 Claude Farraldorena, «Les valseuses» Bertrand Blierenarekin izigarriko fama ardiesten du 1974 ur-tean (filma berean atera zi-ren Miou-Miou eta Depar-dieu ere), «Lily aime-moi» Maurice Dugowsonena. Dewaeren talentua, zine-ma komertzialak erreku-peratzen du, 1975 etik goi-tik: «Catherine et compa-gnie» (Boisronden zuzenda-ritzan), «Adieu poulet» (Pierre Granier-Deferre), eta Lautnerren «Pas de Problème». Denbora be-rean, filma bereziak josta-tzen ditu, arras antikon-formistak: «La meilleure façon de marcher» Claude Millerrena, «La marche triomphante» Bellochio italianoarena. Segituko du, azken urte hauetan «F comme Fairbanks»ekin, «Juge Fayard dit le sherif» Yves Boissetenarekin, «Coup de tête», «Paco l'in-

faillible»; 1980etik at, rola gogoragoak eta hunkiga-riagoak ematen dizkigu: «Serie noire» Alain Cor-nearena eta Claude Sau-tetren «Un mauvais fils». Bertrand Blierekin, «Beau-père» egiten du, Téchiné-rekin «Hotel des Ameri-ques». Filma hau Miarriz-te hotz batean gertatzen da, eta Catherine Deneuve laguntzat duela. Oraindik gogoan daukagu, «Mille milliards de dollar» Henri Verneuilen obra. Bere az-ken filma «Paradis pour tous» Alain Josuak zuzen-durik aterea da jadanik. Hor joko bitxia datxika, buruhuna aldatu dioten gi-

zon baten rola. Lelouche-kin hasi behar zuen, «Edith et Marcel» filmaren itzulikatzea. Honek, Edith Piafen eta Marcel Cerdan boxadorearen historia kondatzekoa zuen.

Filma horiek guziak, frantsez publikoak ezagu-tzen ditu. Oscar frango ere irabazi zituzten, batzuek Amerikano merkatuan sartzen zirela: «Préparez vos mouchoirs» adibidez, Depardieurekin. Bai, Frantsez zinemak galdu du bere aktorerik dohaintsue-na. Ametsa pasa eta peli-kula gelditzen bazaigu...

Itxaro BORDA

TeatrEROAK:

Haur antzerki animatzaileentzat ikastaroa

Aurreko asteko ARGIAN Euskal Herriko antzerki egoerari begiradaxo bat bota genion TeatrEROen sail honetatik bertatik. Bertan aipatzen genituen antzerki egoerak dituen behar gorriak eta baita ere administrazio aldetik, Gobernutik, eta zehatzago «Antzerti» deritzan zerbitzutik antzerki mailan egiten ari diren ekintzak.

Hondarribian «Animatzaileentzako Ikastaro» bat eratu du «Antzertik». Bertako esperientzia haseratik iruditu zitzaigun interesgarri; bai «Antzerti»ko buruek prentsaurrekotan azaldutakoagatik eta baita han ikasten ari diren batzuri entzundako komentarioengatik ere.

Gertaeren tokira joatea iruditu zitzaigun bidezkoena eta autobusa hartuta Hondarribian prantatu ginen. Han, H.A.B.E.tarrak ziruditen bi gazteri galdeginez lortu genuen «Juan Sebastian Elkano» Gazte Egoitza topatzea. Han ari dira jo ta kean hogeitabost ikasle eta irakasle taldetxo bat. Haurren munduaren inguruan. Haurren antzerkiaren saltsan.

Irakasleekin hitzegin genuen lehendabizi beraien iritzia eta asmoak esan ziezazkiguten. Ondoren ikasle talde batekin hartu genuen kafea beraien esperientziaren berri jasotzeko. Goiz eder bat igaro genuen Hondarribian, nola lan egiten zuten ikusi genuen eta baita ere lan horren lehen fruitu argia, haurrekin egindako animazio espektakulu baten bideoa. Antzerkigintzaren ikuspuntu desberdin bat eskeini ziguten... baina, horretarako hobe erreportaia irakurtzea.

Beharrezkotzat jo genuen «Antzerti»ko arduradunetarikoa batekin hitzegitea. Eugenio Arozenarekin egon ginen eta hara zer kontatu zigun hasteko...

«DENBORA LIBREA OSATU BEHAR DA»

«Beno, guk argi ikusi genian denbora librea osatu behar zela, hor hutsune bat zegoela. Horretarako, beste asmoa antzerkia oinarritik mugitzea zen... Animatzaileak sortu, umearen eta adineko pertsonen nolabaiteko zuzia izan zitezen, adibidez».

Argi dagoena esperientzi hau berria dela, ez Euskadi mailan bakarrik, baizik eta estatu mailan ere bai. Hiru hilabete iraun behar zuen ikastaroa eratu zuen «Antzertik» (nahiz eta arazo teknikoengatik piska bat laburragoa geratu den) eta hau da gisa honetako lehen esperientzia.

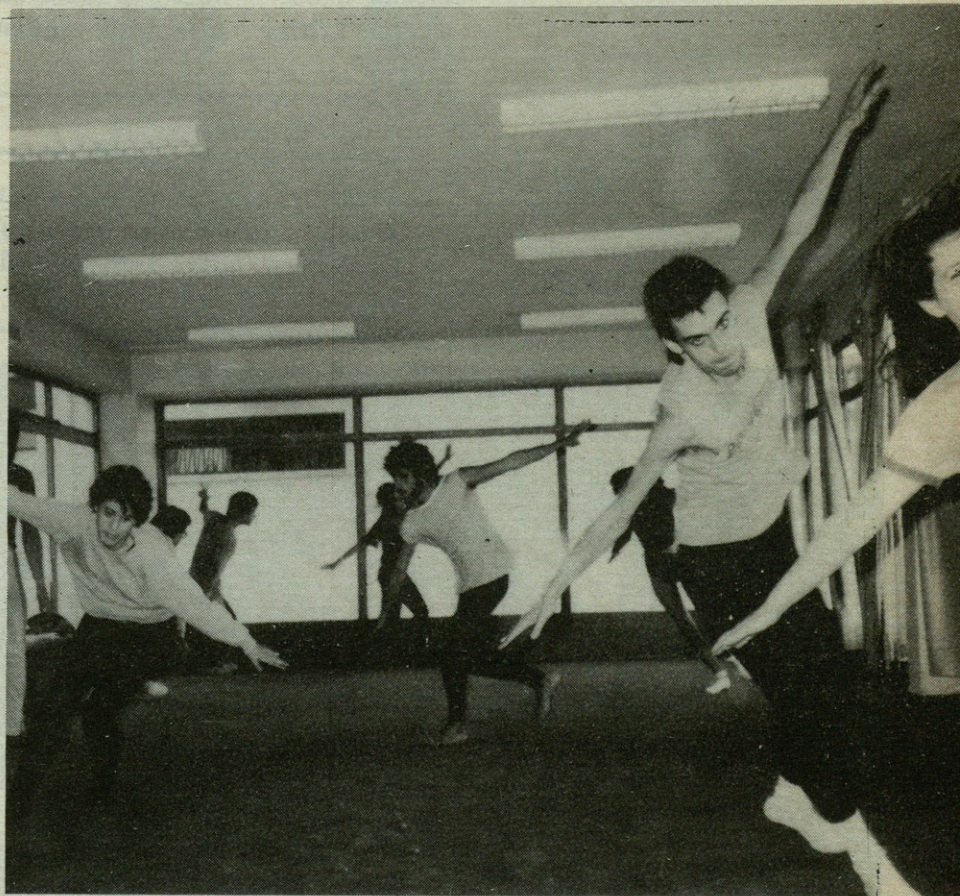
Badira Euskal Herrian hurrekin lan egiten ari diren zenbait talde, baina esperientzi honekin zerikusi argiena duten bi talde aipatu zizkigun Eugeniok, «Bai, alde batetik «Karraka Kolektibo»arena dugu, Santurtziko San Juan eskolan ari dira lanean, eta bestetik Abetxuko auzoko esperientzia dugu... Hain zuzen, ikastaro honen ondoren sortuko diren animatzaileek alor ezberdinetan egin beharko dutelako, bai eskolatan, bai auzoetan...». Behar hori argi ikusten da Euskal Herrian, baina ikastaro honetatik ateratzen direnak ezingo dute hesparru guztia bete... Alde horretatik, Donostiako udala eta ikastolak esperientzi honetan interesa dutela aipatu zigun. Bere aldetik, Aldundiak, Gipuzkoakoak, bost animatzaile eskatu dizkio Euskal Antzerki Taldeen Bilzarreari.

Bukatzeko azpimarratu behar da hau esperientzi piloto bat dela. Honek esan nahi du gerora, haurren antzerki munduan dagoen hutsune hori betetzeko bide hau jarraituko den, hau da, gisa honetako ikastaroak eratuiko diren, Hondarribiako ikastaro honen ondorioek esango dutela. Beharra hor dago, hutsunea ere; eta Eugeniok honela bukatu zuen, «Jaurlaritzak nahi duena lanpostuak sortzea da, ez langabezia».

«Antzerti»tik ez digute ezer esaten, dena hemendik eragiten dugu... eta horrek gauzak errazten ditu» (Ikasleek).

«Haurrak izan behar du espektakuloaren protagonista»

Hargelan, mahain baten inguruan Teresa Valentín-Gamazo, ikastaroko koordinatzaile eta arduradun nagusia, Miguel Angel Gallardo, animazioko irakaslea eta Josep Massague,

Hondarribian aideportutik hurbil, mugimenduzko klasea.

plastikazko irakaslea aurkitu genituen. Hasteko, Teresak taldearen be-reizgarritasunak aipatu zizkigun, «Azpimarratu nahi dut gure plangintza jendeari egokitu zaiola piska bat; oso talde aberatsa aurkitu dugu, jende mota ugari dago: imajen karrera egin duen bat dago, argazkilari bat, pedagogoak, sikologoak, maisu-maistrak... hitz batean ondorioa ere oso aberasgarri gerta daitekeela».

Aberasgarria da baita ere ikastaro honen berezitasuna, lehen aldia da estatu mailan hain iraupen luzeko ikastaro bat egiten dela, baina gainera «hemen gauza majiko bat gertatzen ari da, elkarrekin bizitzeak ordu guztiak probetxugarri bihurtzen ditu eta esango nuke, agian gehien lan egiten denean bazkalordutan, logelatan, e.a.

«Antzerkia eskolari itxura hobe emateko erabiltzeko arriskua dago» (Ikasleek)

dela» esan zigun ikastaroko koordinatzaileak.

Irakasle taldea

Haseran aipatu ditugunez gain, une honetan Teresa Sanchez ari da Mugimenduko gaia irakasten. Ikastaro hasera oso indartsua izan zen, bi irakasle on aritu bait ziren, bata Marga Iñiguez Kreatibitatea lantzen, eta bestea Arnold Taraborrelli ifarramerikarra, gizon liluragarria esan zigitenez, dantza eta espresioa irakasten.

Gerora beste irakasle batzu dira etortzekoak, horietako bat Juan Pastor izango da eta beste bat Jorge Fernandez Guerra; azken hau soinu eta musika arloaz arduratuko da.

Esan daiteke, irakasle gehienek elkarrekin lan egin dutela eta nolabaiteko ekipoa sortzen dutela. Oinarritz-

E. Arozena: «Antzerkia oinarritik mugitzeko sortu nahi ditugu animatzaileak».

«Haurra alde batetik eskerronekoa bada, bestalde krudela da eta kritika zorrotzak egiten ditu».

«Oraindik ez naiz ausartzen euskal haurren ezberdintasunak zeintzu diren esaten» (M. A. Gallardo).

ARGIArekin hitzegin zuten ikasleatariko bi.

ko taldea ireki egin da eta plastikarako Josep Massague ekarri dute. Josep eszenografoa da eta hamar urtez aritu da haur antzerkia egiten duen talde batekin lanean, «Dagoeneko badaikit non huts egin dugun eta non asmatu. Niri baliogarri izan zaizkidan gauzak erakustera etorri naiz. Haurra berarentzat lanean ari zarela konturatu behar da. Alde batetik haurra oso eskerronekoa bada, krudela ere bada, atsegin ez zaionari kritika zorrotza egiten dio, argi eta garbi esaten du».

Haurren aurrean inprobisatzeko elementuak eskeini

Ikastaro honetan deskontzertu handi bat egon dela aipatu ziguten. Lan metodó bezala bideak irekitzea

erabili dute, «Guk hona etortzerakoan geneukan asmoa detonante izatearena zen». Horrela oraingo ikasleak eta geroko antzeslari-animatzaileak banean dituen ahalmenak deskubritu behar ditu. Ez zaio ezer mastekatua ematen, ez dira formulak ematen, bideak baizik. «Esperientzi honen ondorioa ez da bapatean nabaritzen; hiru hilabeteren buruan, lanean hastean ohartuko dira gai direla, badaukatela materiale bat...» Ez da bilatzen ikasleek esperientzi artistiko liluragarri bat izan dezaten, hori ere bai, baina Teresak zioenez «batez ere, gero erabili ahal izango dituzten elementuak eskeini. Martxan jartzen ditugu eta gero moztu egiten dugu prozesua, hipotesi mailan lan egiten dugu eta hasera batean hau ez zen ulertzen... Baina beharrezkoa da lana beraiegandik

ateratzea eta garrantzizkoena taldeak oraindik osorik diraulea da».

Haurrekin teatroa eta haurrentzat teatroa

Dagoeneko montaia bat prestatu dute eta praktikan arazoak ikusten hasiak dira. Lau egunetan haurrentzat montaia bat prestatzea ez da txantxetakoa eta gainera 200 haurren aurrean aurkitu dituzte beraien buruak. Ideia oker bat egon daiteke ikastaro hau zer den pentsatzean. Montaiak egin daitezke haurrentzat, baina haurra hor aurrean edukiz. Argi dagoena zera da, eskoletan lan egitean norberak bere burua bakarrik aurkituko duela eta haurrekin lan egin beharko duela.

Montaia horretan ikusi zen zein papel ezberdin joka zitezkeen. Batzuk aktore/sa papera bete zuten, beste batzu berriz animatzailearena egin zuten antzerkia ahanitziz, baina Miguelek honela esan zigun, «Guk animazio teatrala egin nahi dugu, antzerkiaren bidez animatu eta haurra izan dadin espektakuloaren protagonista». Antzerki pertsonai izatea aprobetxatzen da haurragana errazago hurbiltzeko eta animazioaren bidez haurrak espektakuluan aktiboki parte har dezan. «Haurren garapena antzerkiaren bidez begiratzen dugu eta antzerkiak hori eta gehiagorako ahalmena badauka».

Euskal Haurra

Euskal Herrian lan egiten ari direnez hemengo haurren bereizgarritasunak kontuan hartu dituzten galdetu genien, Miguelek hitzegin zuen, «Nik Gernikan lan egin dut «Txiruliruli» animazio taldean eta ezberdintasunak badaude, noski, baina oraindik ez naiz ausartzen zeintzuk ziren esatera... Hizkuntz arazoa hor dago, asko gustatuko litzaidake euskara jakitea, oztopo izan daitekeelako. Dena dela, ezberdintasunak auzo batetik bestera ere nabaritzen dira, ingurugiroak eragin handia dauka haurraren».

Ikasleak lanean hastean, nolabaiteko harridura sortu zen materiale txiroekin lan egin behar zutela ohartzean, baina gerora errealitate horrekin aurkituko omen dira eta... diruaren arazoa hor dago, batzu Gobernuak ipurdia busti zezan eskatzen zuten.

Hain zuzen gobernuaren haurrean planteiamendu batzuk egin nahi dituzte, nolabait aurea hartu, proiektuak prestatu eta aurkeztu, administrazio arduradunek ez bait dau-

kate zertan jakin behar haur antzerkiaz... Abenduan Donostian ospatu-ko diren Haur Antzerkiaren Nazioarteko Topaketak izan daitezke marko egokia alternatibak aurkezteko, «Guk ere geurea aurkeztuko dugu, hemendik pedagogo bezala eskoletan ari-tuko direnak aterako dira, baita ere udaletxetan lan egingo dutenak, baina badut nik esperantza antzerki anima-tzaile talde bat sortuko dela hortik ze-har eskolekin koordinaturik ibiliko dena» esanaz amaitu zuen Teresa Ba-lentín-Gamazok.

«Esperientzi honetatik milaka ekintza atera daitezke»

Bazkalondoan magnetofoi eta ka-teen inguruan Isabel, Andres eta Ire-nekin bildu ginen Hondarribiako es-perientziaz ikasleen ikuspuntutik be-giratura hitzegiteko. Hirurok azpi-marratu ziguten norberak arlo berrie-tan gaitasunak deskubritu dituela, eta inoiz erabilitako trasteekin ari-teko aukera daukatela. Beraien espe-rientziaz sutsu hitzegiten dute, desku-brimendu batetik ekintza berrira iga-roz.

Montaia

«Lehendabizi praktika egin dugu, montaia hau, eta ondoren arazo zeha-tzak konpontzen saiatuko gara; baina, haurrekin lan egitea praktikan zer den jakinaz». hasi zen Isabel. Montaia hiru lau egunetan prestatu dute eta ikastaroko guztiek parte hartu dute Miguel Angel Gallardoren koordina-keta azpian. Bideo bat grabatu zuten, eta hura ikusteko aukera izan ge-nuen. Bideoaren eskasiak kontuan hartuz, benetako animazioa nabari zen haur guztiengan, kolore ugari eta han hemenka istorio ezberdinak. Errealitatean oinak ipiniz lan egiten ari dira.

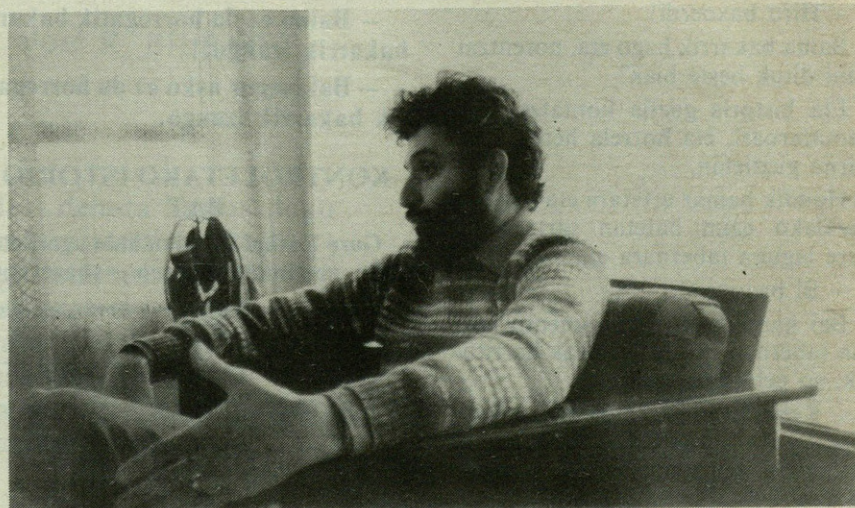
Antzerkia eskolan?

«Antzerkia eskolan, eskola den mo-golloiaren eskape balbula izan daite-ke» esan ziguten, baina honek bi on-dorio dakarzki: alde batetik, antzer-kiaren baliogarritasuna, «antzerkiak, oraingoz eskolan begiratzan ez diren zenbait elementu biltzen bait ditu», bestalde, «eskape hori kaos bat izan daiteke, eta antzerki klasea ezer ez es-katu eta denetik egin daitekeen klasea bihur daiteke... Eskolari itxura hobea emateko, lantegietan antzerkia jarriko balute bezala, langileak gustorago lan egin dezan, horrela ez dezan hainbeste protestatu». Azken finean antzerkia

«Ikastaro honetatik antzerki-animatzaile talde bat sortuko dela espero dut» (Teresa Valen-tín-Gamazo).

Ezkerretik eskubira: Teresa Valentín-Gamazo, ikastaroko koordinatzailea eta Miguel Gallardo, animazioko irakaslea.

Josep Massagué, eszenografoa, Hondarri-bian plastika irakasle.

eskolan hezkuntza txarra konpontze-ko partxe bat izan daitekeela.

Ondorio eta proiektuak

Guzti honen aurrean alternatibak sortzen ari dira. Badago titiritero tal-de bat muntatu nahi duen jende mor-doska bat jadanik lanean hasi dena: obra prestatu, proiektua egin, ahal balitz bideoa grabatu eta «Antzerti»-ren bidez gobernuari aurkeztu su-bentzio gisako zerbait jasotzeko.

«Argi ikusi da hain zehatza zirudien ekintza batetik, «haur antzerki anima-tzaileak, abaniko zabal bat ireki dela, esperientzia honetatik milaka ekintza atera daiteke». Egunero sorpresa bat landu behar dute Habekoei edo herri-

koei eskeintzeko, bide batez beraiek trebatu daitezten. Giro ona nabari da. «Antzerti»tik ez digute ezer esaten, dena hemendik eragiten dugu, eta hori oso garrantzitsua da, guk markatzen ditugu eskemak eta horrek gauzak errazten ditu. Hori bai, guk nahi ditu-gun eskerak egin ditzakegu, hau edo bestea eskatuz».

Bukatzeko ordutegia hirutan bes-terik ez dutela kunplitu: beti pasatzen dira. Eta esperientzi guzi hauetatik li-buru bat osatzeko asmoa daukala jende talde batek. Errepikatzearen beldurrik gabe esan dezakegu: Hon-darribiako esperientzia interesgarria da.

Mikel ANTZA
Eneko OLASAGASTI

HIRU BAXOERDIAK

Soldaduska garaiean egiten den gauza on bakarra, lagunena izaten omen da eta, horrela gertatu zitzairen hiru lagunei. Baina despedidako garaia iritsi zenean, berriro elkar ez ikusteko beldurra sartu zitzairen eta elkarrekin ez ahaztutzeko zerbait egin behar zutela bururatu zitzairen:

— Begira, hiruroi asko gustatzen zaigu txikiteoa, orduan, taberna batetara sartzen garenean baxoerdi bat eskatu beharrean hiru eska ditzagun eta horrela baxoerdi bat edaten dugun aldioro beste bi lagunetaz gogoratuko gara.

— Oso ideia ona, hi! Oso ideia ona, horixe bera egin behar dugu.

Joaten zaigu gure euskaldun hau —hemengoa bait zen bat— bere herri- eta lehenengo egunean tabernara sartzen denean:

— Hiru baxoerdi!

Baina bakarrik hago eta, norentzat nahi dituk beste biak?

Eta historia guztia kontatzen dio kamareroari, eta horrela herriko taberna guztietan.

Handik hamar urtetara eta besteak bezalako egun batetan sartzen da gure laguna tabernara eta:

— Bi baxoerdi!

Bai kamareroa eta momentu hartan tabernan zeuden guztiak harriturik, so gelditzen zaizkio:

— Keba, keba! Atzo medikura joan nintzen eta ardoa uzteko esan zidan, eta orain besteena besterik ez dut edaten.

Kastitate gerrikoa

Gurutza garaia ere iritsi omen zen Euskal Herrira. Nafarroako Konte bat, animatu egin zen eta martxa egiteko erabakia hartu zuen. Baina orduan ere ba omen zegoen dibortzioaren aurkako mugimendu indartsu bat eta gure kontea ere tartekoa. Eta bere emaztearen leialtasunaz gehiegi fidatzen ez zelarik, kastitate gerriko horietako bat ezartze dio. Baina giltza nori utzi, berarekin eramanez gero, agian guduren batetan galdu egingo zukeen; soluzio bakarra gazteluaren zaintzaileari uztea zela ikusi zuen:

— Begira, hi haiz gaztelu honetan dudakofiantza osoko lagun bakarra, hemen uzten dizut ene emaztearen kastitate gerrikoaren giltza ondo zain dezazun.

Hau esan ondoren zaldia hartu eta gurutza eta partitzen da, baina oraindik 100 metro egin ez dituela zaintzailearen ahotsa entzuten du:

— Konte Jauna! Konte Jauna! Hau ez da giltzaaaaa!

APAIZEN EZKONTZA

— Aizak! Hiri ondo iruditzen al zaik apaizak ezkontzea?

— Noski! Elkar maite badute...

ERREMEDIORIK ONENA

Bi lagun artean hitzegiten ari direlarik:

— Eta hi nola kontserbatzen haiz hain ongi, horrenbeste urte izanda ere?

— Ba, sendagileak esan zidan inorekin ez diskutitzeko, eta hemen nago.

— Baina ez da horregatik bakar-bakarrik izango!!

— Bai, segur asko ez da horregatik bakarrik izango.

KONTROLETAKO ISTORIO BAT

Gure Euskal Herrian hain ugari eta hain «estimatu» diren «aberetxo»

hauek antolatutako kontrol horietako batetan gelditzen dute kotxe bat eta barruan zeuden guztiak kanpora atera ta gero:

— Me parece a mí que ustedes tienen cara de sospechosos y que ustedes llevan algo ilegal.

Katxeatzen dituzte eta dena normal aurkitzen diete.

— Que no me la pasan, que ustedes aquí llevan algo ilegal y lo vamos a descubrir.

Kotxe guztia goitik behera miazten dute, barrungo forroak ireki, aulki azpia begiratu eta ezer ez.

— Que no me la pasan, que no me la pasan! Déjenme las carteras.

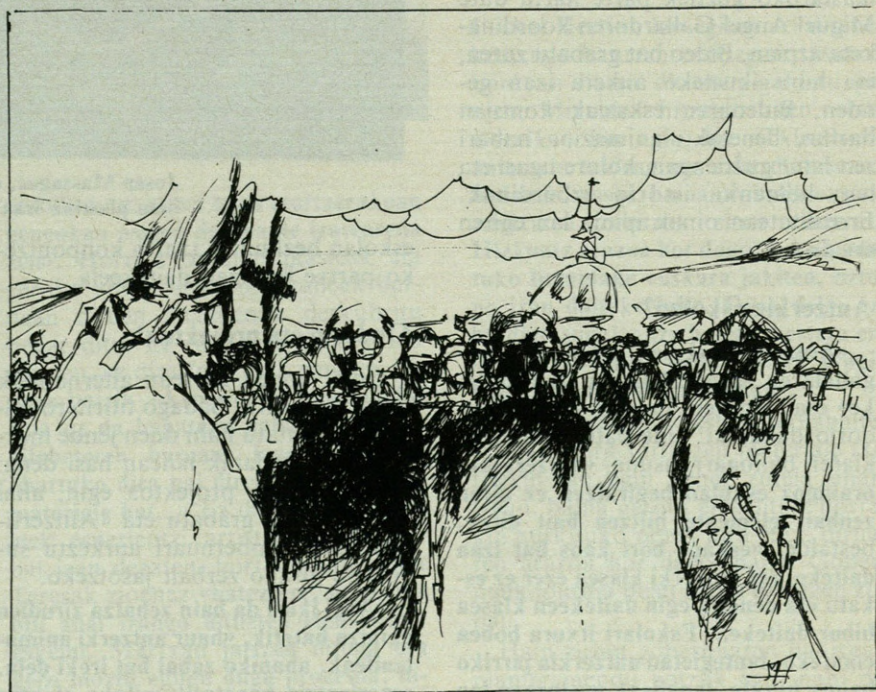
Karterak hartu eta barruan zituzten paper eta gauza guztiak normalak, eta ezer sospetxagarriarik ez. Halako batetan irekitzen du monederoa, mila pezetako biletea ateratzen du eta:

— Ya decía yo, conqué ahorrando para comprar metralletas, eh!!

SILOGISMO BERRIA

Donostian, manifestazio bat egur- tu nahiean zebilen sardin zahar bati entzuna:

— En grupo de meno de uno y zin corriendo.

OGIA

doinua: Egun sentiari (Lazkao Txiki)

José R. BILBAO

3

Hori dela-ta hartua dugu
txakur gosetien antza
ogia bila ari garela
harantza eta honantza.
Baina noizbaiten berdinduko da
justiziaren balantza:
ba gara eta, ez dugu galdu
aldaketa-esperantza.

4

Gaur ardo hutsez konformatuko
dira batzu beharbada
a(ha)ztuta zein den askatasunak
atean duen aldaba.
Gure Herrian geldik egonga
negarra ezin akaba:
bakeak beti izan behar du
justiziaren alaba.

5

Maitatzen diren ideiak ezin
dira bazterrean utzi
nahiz le(h)iatzeko eskutan izan
momentuan tresna gutxi.
Oraintsu, preso dauden anaiek
digute hau erakutsi:
arima-ogi hori lortzeko
gorputz-goseari eutsi.

6

Norbaiten alde jartzen bazara
besteren bat duzu kontra
zail izaten da denen aurrean
garbi eukitzea ondra.
Ogi-kontutan ari gara ta
nire eritzia horra:
hemen okinak faltatzen dira
ta pasteleroak sobra.

1

Lan nekagarri baten ondoren
eskuratzen da garia
uruna gero legamiagaz
labea jarri lodia.
Barrutik dauka mamin gozoa
kanpotik azal horia;
baina gaurregun hori ote da
eguneroko ogia.

2

Gure arimak ez du ahorik
baina ederra gosea
eta nabarmen ikus daiteke
ez dagoela ase.
Hau ulertzeko ez da izan behar
irudimenez luzea:
ez al duzue zeuok asmatzen
bihotzaren oinazea?

Elebitasun pasiboaz bi hitz

Euskarari buruz egin izan diren inkesta, azterketa edo sondeo guztiek konstante bat azaldu ohi dute, euskararen erabilpenaren frekuentzia, euskaldunen portzentaiaren kopuruari dagokiona baino askoz ere txikiagoa dela, hain zuzen. Euskaldunon kopurua gutxi gora behera % 23koa baldin bada ere, euskararen presentzia (entzumenezkoa oraingo honetan) normalean ez da laurdenera ere iristen.

Euskal Herriaren birreuskalduntze prozesoa euskaldunberri gero ta gehiago egitean oinarritu da ia erabat orain arte, bai ikastolen edota euskal eskolen bidez. Bainan hemen beste konstante batekin aurkitzen gara; euskara ulertze eta minimoki hitzegite mail batetaraino iritsi diren ikasleak ez dira euskara hitzegitera ausartzen, maiz, aurrera jarraitzeko adorea galdu egiten dutelarik.

Eta guzti honetan euskaldunok badugu erru handia eta soluziobide erraz bat. Euskaldunon artean asko zabaldu den jokaera izan da, gure aurrean euskara ondo menperatzen ez duen pertsona bat dugunean, besteak «sufritu» ez dezan automatikoki erdarara pasatzea, % 100 erdaraz eginez.

Eta jarrera hau da errotik aldatu behar duguna euskaldunok. Euskara oraindik ondo menperatzen ez duen batek, elkarrizketaren haria uneoro ez mozteko erdara erabiltzea neurri handi batetan normala da; bainan garbi gera dadila jokaera hau soilik behar duenak har dezakeela eta ez dela begirune berbera izan behar gure hizkuntzarekiko integrazio nahirik azaltzen ez dutenekin. Baina gure solaskidearen hizkuntz aldaketa ez da inoiz, gu ere hizkuntzaz aldatzeko aitzeki bezala hartu behar. Gure solaskideak euskara ulertzen baldin badu ez dago hizkuntzaz aldatzeko arrazirik,

eta elkarrizketa inongo traumarik gabe aurrera eraman daiteke bakoitza une horretan hobekien menperatzen duen hizkuntzean, bat euskaraz eta bestea erdaraz.

Modu honetan bi arazori soluzioa ematen diegu: alde batetik, euskara ondo menperatzen ez duelako, oraindik ere hitzegitera ausartzen ez den euskaldunberrigaia, elkarrizketa guztian tentsio batetan egoteaz libratzen dugu, eta bestetik, integrazioarako biderik egokiena eskeintzen diogu; elebitasun pasiboa baita azken pauso hori ematea falta zaionarentzako eskolarik onena, eta horrela berarekin hitzegiten dagoen euskalduna erdaraz mintzatzea ez du behartzen, bide batez.

Elebitasun pasiboarekin zerikusirik handia duten beste bi jokaera ere zabaldu behar ditugu, gure hizkuntzak

jasaten duen erresistentzia egoera honetan: euskaldunok uneoro eta lekuoro esaten dugun lehen hitza euskaraz behar du izan. Honen ondoren, solaskideak, euskaraz ez dakiela erantzuten badigu, bakoitzak ikusi beharko du zer egin kasu horretan (noski, beti erdarara pasatzea izan behar ez duena); bestalde, gure solaskideak erdaraz erantzungo baligu, euskara ulertu egiten duela esan nahiko luke eta beraz ez legoke inongo oztoporik guk euskaraz hitzegiten jarraitzeko, eta ez ia beti egiten dugun bezala, erdarara pasatzeko.

Egoera honen beste bariante bat, kalean erdaraz zerbait galdetzen datozkigunean gertatzen da. Kalean norbaitek «¿Qué hora es?» galdetzen digunean, guk beti erdaraz erantzuten diogu. Hu ere erabat aldatu beharra dago. Lehenbizi euskaraz erantzun. Posible da besteak euskaraz jakitea, eta lotsez edo asimilazioz erdarara pasatzea edota, lehen kasuan esan dugun bezala oraindik ere mintzatzea ausartzen ez den bat izatea. Bi kasu horietan gure erantzuna ulertu egingo du eta guk ez dugu erdarara pasatzeko beharrik izan, eta besteak itzultzeko eskatzen badigu, gutxienez euskararen presentzia eta presioa sentitu egingo du.

Eta une honetan euskararen presentzia eta presioa ezinbesteko baldintza da euskararen normalizaziorako. Euskara gero ta gehiago entzun eta gero eta gehiago sentitu, orduan eta jende gehiago igoko da euskararen gurdira. Eta oso argi izan dezagun, euskararen oraingo gainbehera-kada honi buelta, guk, euskaldunok, emango diogula batipat, eta ez dugula ardura guztia ikasle eta euskaldunberrien bizkar utzi behar.

KIKE

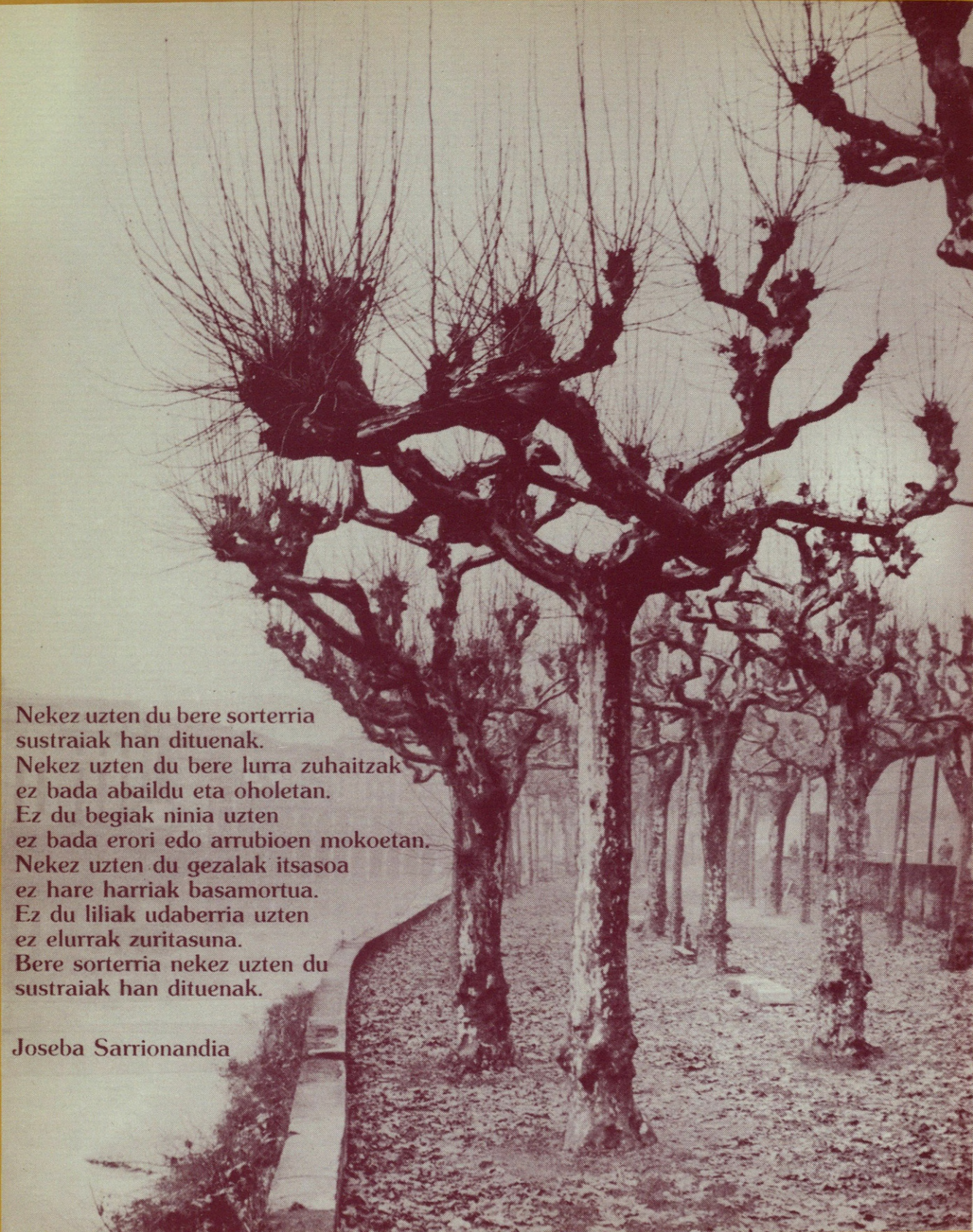
138
OFICINAS
500.000
CLIENTES
75.000
MILLONES
DE AHORRO, EN SOLAMENTE
21 años

Eskeerrikako!

CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE TYRREZKIA

Euskadiko Kutxa

Nekez uzten du bere sorterrria
sustraiak han dituenak.
Nekez uzten du bere lurra zuhaitzak
ez bada abaildu eta oholetan.
Ez du begiak ninia uzten
ez bada erori edo arrubioen mokoetan.
Nekez uzten du gezalak itsasoa
ez hare harriak basamortua.
Ez du liliak udaberria uzten
ez elurak zuritasuna.
Bere sorterrria nekez uzten du
sustraiak han dituenak.

Joseba Sarrionandia

ARGIA ZABAL DEZAGUN